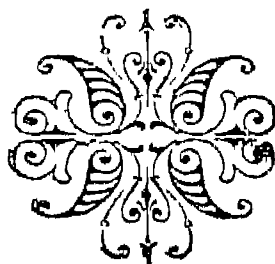
SANGITHA SYNDHAVARJUNUM

PUBLISHED BY

KARRA ATCHIAH,

Book-Seller

Rajahmundry,

 [Price 0-8-0

ఆనందాశ్రమగ్రంధరత్నమాల

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము-కిత్తానుబైండు	3	0
డిటో కాలికోబైండు గిల్టుపేరు దళసరికాగితములు	4	0
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము-కాలికోబైండు గిల్టుపేరుదళసరి కాగితములు ఆదిపర్వసభాపర్వములు	1	12
డిటో ఆరణ్యపర్వము	1	12
డిటో విరాటోద్యోగపర్వములు	1	12
డిటో ఆదిపంచకము (ఆది-సభా-ఆరణ్య-విరాట ఉద్యోగపర్వములు ఒకసంపుటముగా)	5	0
డిటో భీష్మద్రోణపర్వములు	1	12
డిటో కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	1	12
డిటో భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ శల్య సౌప్తిక, స్త్రీపర్వములు ఒక సంపుటముగా	3	4
డిటో శాంతిపర్వము	1	12
నిర్వచనోత్తరరామాయణము అట్టబైండు	0	12
డిటో కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	2
అమరకోశము త్రికాండము సటీకము ఇంగ్లీషు అర్థముతో	1	4
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము దళసరి కాగితములు కాలికోబైండు	1	8
మనుచరిత్రము సటీకము కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	8
డిటో గిలుపేరు మిక్కిలిదళసరికాగితములు	2	8
విక్రమార్కచరిత్రము, పద్యకావ్యము అట్టబైండు	0	14
ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము సటీకము దళసరికాగితములు కాలికోబైండు	0	12
డిటో డిటో అట్టబైండు	0	10
శ్రీమద్భగవద్గీత మూలము పాకెట్ సైజు	0	4
రాఘవపాండవీయము టీకాతాత్పర్యసహితం	1	8
ఆచార్యసూక్తిముక్తావళి	2	8
సుందరకాండ మూలం	0	12

శ్రీ

సంగీతసైంధవార్జునము.

ఇది

మ॥ రా॥ శ్రీ గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మగారిచే

రచియింపంబడి,

రాజమండ్రి కాపరస్థులయిన

కర్రా అచ్చయ్యగారిచే,

మొదటికూర్పు 1,000

సి. హెచ్చి. కైలాసరావు బ్రదర్సువారి

కమలా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించిప్రకటింపఁబడియె.

కాకినాడ.

1912.

 [వెల రు 0-8-0

పీఠిక.

గుణగ్రహణ పారీణులగు నో యాంధ్రసోదరులారా!

నాటకము లాడుటయందును జదువుటయందు నుపయోగింపఁబడుచుండినను దృశ్యప్రబంధములగుటచే మన ముందు రంగస్థలమునకు సరిపెట్టఁబడుట ముఖ్యాంశము. అటులొనర్చుటలో సైంధవార్జునుల గధవంటి యుద్ధకథకు జాలగష్టమున్నదని నాయభిప్రాయము. పేలయనిన యుద్ధము ప్రదర్శింపఁజేయుదమన్న నీచపాత్రప్రాబల్యమై చూపరులకు విసుగుఁబుట్టించుచు ప్రదర్శింపక మానుదమన్న గధాస్వారస్యమందందు జెడుటకు సిద్ధమగును. ఎట్లైనను భారత యుద్ధమునందెల్ల ముఖ్యంబగు పద్మవ్యూహ సైంధవవధలు రెండును నాయీ రెండవ నాటకమునకుఁ గథాంశములగుటచే గొంచెమేని రుచింపక పోదని నానమ్మకము. ప్రదర్శకులనే వేడుకొనునది యొక్కటి కలదు. యీనాటకమునందలి రంగములలోఁ దత్తద్విషయికసంబారములఁ గూర్చుకొనక తమకున్న దానితోఁ బ్రదర్శింపఁ బ్రారంభించిన నాటకమునకు లేనివిరసము వచ్చునేమోయని జంకి యట్టివన్నియు సమకూర్చుకొనుఁడనుటయే నాప్రార్థన. ఇఁక గుణగ్రహణధురీణులగు మహనీయులతోఁ దప్పులు లేవని నేననలేను. ఉన్నను వాని సకారణముగా నాకుఁ దెలిపియో మంచినే గ్రహించి యానందించియో సంతుష్టులుగాక పోరను నిశ్చయముతో నాయీచిన్నిపొత్తము సరసాంధ్ర మహనీయులపాలఁ బడవైచుటకు సాహసించుచున్నాను.

ఇట్లు విన్నవించు

గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మ

పీఠాపురం.

ఈ నాటకమందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

ధర్మరాజు—పాండవులలోనగ్రజుఁడు

భీముఁడు—రెండవవాఁడు

నకులుఁడు—నాల్గవవాఁడు

అభిమన్యుఁడు—అర్జునునికొడుకు

సారథి—అభిమన్యునిసారథి

సౌగంధుఁడు } ఖేచరులు
సౌరధుఁడు }

దుర్యోధనుఁడు—కౌరవులరాజు

కర్ణుఁడు—దుర్యోధనుని స్నేహితుడగు నంగరాజు

ద్రోణుఁడు—అస్త్రగురువగు బ్రాహ్మణుఁడు

శల్యుడు—{ పాండవుల మేనమామయయ్యు గౌర
గలసి పోరెడు రాజు

దౌశ్శాసని—దుశ్శాసనునికొడుకు

దృష్టద్యుమ్నుఁడు—పాండవులబావ

శ్రీకృష్ణుఁడు—అర్జునుని బావయగు వాసుదేవుఁడు

అర్జునుఁడు—పాండవులలో మూడవవాఁడు కథానాయ

సాత్యకి—కృష్ణునితమ్ముఁడు

చారిత్రుఁడు—వార్తాహరుఁడు

స్త్రీలు.

సుభద్ర—అర్జునునిభార్య

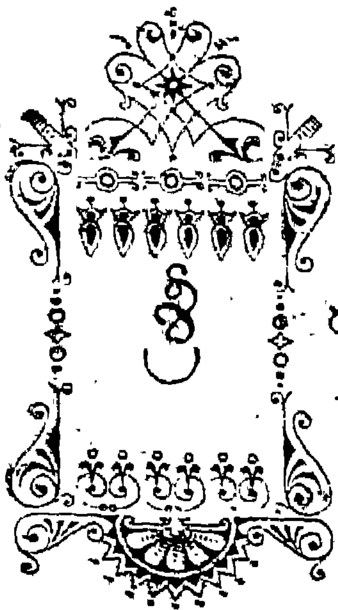

ఓమ్.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

సైంధవార్జునము.

నాంది.

రంజిల్లంగఁ బాండవుల్ సమరధా ◆ త్రిన్ దాయలన్ గెల్వనే
దారిన్ బోయిన బాగొయంచు మదిలో ◆ ధ్యానించిలోకప్రియం
బారన్ వారల కార్యసిద్ధికొఱకే ◆ యాదిత్యు నేన్ మీరఁగాఁ
దేరున్ దోలెడి పార్థసారథిమిమున్ ◆ దీవించు నెల్లప్పుడున్॥

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు—(ప్రవేశించి) ఓహో! యీసభాసదు లెల్లరును నిండుజాబిల్లితో నుల్లసిల్లెడి యీ రేయి వీరరస ప్రధానంబగు నాటకమేదేనిఁ బ్రదర్శింపుమని కదా నన్నాజ్ఞాపించిరి. కానిమ్ము పారిపార్శ్వకునితో యోచించెద. (తెరవంక జూచి) పారిపార్శ్వకా!

పారి—బావా! యిదేవచ్చితి! నీవేదియో యోచించుచుంటివని నాచెల్లెలు చెప్పుటచే నేమియో యని యింతవఱకు రాకుంటిని,

సూ—ఏమియులేదు. సుగుణశాలులగు నీమహాజనుల కోరిక దీర్చుట కుపయోగించు నాటకము వెదకుచుంటిని.

పా—పాడినదే పాటయను నట్లిదివరకెన్నిసారులో ప్రదర్శించి మూలఁబడవైచిన వానిలో వెదకినను వెదకినమ్మాడు మన్నుసామెత వృధాపోవని తలంచెద.

సూ—అయిన నీవు సూచించెడి దేదైన నున్నదా?

పా—ఉండకేమి. ఇప్పుడిప్పుడు లోకమునకుఁ బొడసూపుచున్న క్రొత్త నాటకములలో రసవంతమైనదేదియో యోచించుటయే నాసూచన.

సూ—అయిన సైంధవార్జునమనునది ప్రదర్శింతుమా?

పా—అందలి కథావిషయమెట్లుండును?

సూ—భారతయుద్ధమందెల్లముఖ్యంబగు పద్మవ్యూహ సైంధవ వధలు రెంటిని దెలుపును

పా—ఆహా! అట్లైన బావా! యదియే ప్రదర్శించెదము. ఏలయనిన.

సీ॥ కుంభవృష్టిగురియు • గొప్పమబ్బులువోలెఁ
బటునిర్మల వియ • త్పథము వెలుఁగ
సలిలధారలచేత • జరితపత్రములూడ
నమలకశాంభోరు • హంబులలర
దుర్దినంబులు సెల్ల • దూరమైపోవంగ
నతిమోదకరహంస • తతులు వెలయ
నిత్యభీతిదమైన • నిర్ఘోషమడఁగిపోఁ
దతగానపూరది • క్తటములొలయ

గీ॥ ధూళిరేఁగుచు నింగి • మేఘాళిఁజేయ
భయదకార్ముకములు శర • వర్షమీన
గర్భనిర్భేదసకలసై • న్యార్భటులను
సమరముల్ సేయఁగాదగు • సమయమిదియె!.

కావునఁగేవల వీరరసప్రధానంబైన యీనాటకము సభాస్థాదుల నానందింపఁజేయకమానదు.

సూ—సరే! నీప్రయత్నముమీఁద నేనుందును.

పా—ఔనుగాని గ్రంథకర్త యెవఁడో చెప్పకయేయెట్లు?

సూ—మొన్నటిపాశుపతార్జున నాటక గ్రంథకర్తయగు గాడేపల్లి వంశోద్భవ వేంకటశాస్త్రి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడైన సూర్యనారాయణయే.

పా—శైలియెట్లుండునోకదా!

సూ—ఆవిషయమంతయు గుణగ్రహణపారీణులగు నీమహాజనులే నిర్ణయించి ముచ్చటించెదరుగాక. మునుముందు మనవర్ణనములేల?

(తెరలో).

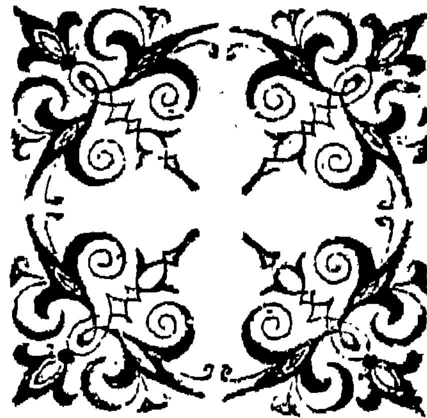
మ॥ కుటిలద్రోణధనుర్విముక్తశరక్రూరాంబుధారల్ సహిం
చుటయేకాక యనేకభీకర బలోచ్ఛుంభజ్జలానీకమున్
బటువేగంబుననీదు మంధరధరా • భవానికటస్థైర్యలం
పటవీరాగ్రిసరద్విషావళిని • బద్మవ్యూహమాఁ బెన్ గటా॥

సూ—(త్వరతో) రారమ్మా ధర్మజుఁడప్పుడే ద్రోణుని పద్మవ్యూహమునకై చింతించుచునొక తట్టు జేరుచున్నాఁడు.

పా—సరె! పదపద.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రస్తావన.

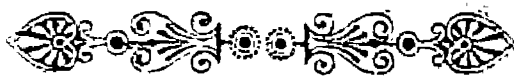

ఓమ్.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

సైంధవార్జునము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—రణభూమి　　　　ప్రవేశము—ధర్మరాజు

ధర్మరాజు. (ఖిన్నుఁడై)

మ॥ కుటిలద్రోణధరామరాసుగవర ◆ క్రూరాంబుధారల్ సహిం
చుటయే కాక యనేకభీకరబల ◆ చ్ఛుంభజ్జలానీకమున్
ఇటు వేగంబున నీదు మంథరరథ ◆ భద్రప్రాకట్యధైర్యలం
పటుపింగప్రసరద్విపావళినిప ◆ ద్మవ్యూహమాఁ జెన్ గటా!

ఏమి సేయుదు? దని కేది తెరువు? ఎట్టెట్టో వనవాసంబుఁ గడపి యమ్మత్స్యదేశంబున సేవకావృత్తి నిర్వర్తించి బైటఁబడితిమిగదా యని సంతసింప నీ యుద్ధ మేటికి వచ్చె. పోనిమ్మట్లో భీష్ముఁ గెడప నీద్రోణాచార్యుం డేల యీ పద్మవ్యూహముఁ బన్నవలెను? నా కేమియుం దోఁచకున్నది. బలమా సన్నగిల్లుచుండె. అర్జునుఁడా పోయి యా గోపాలనారాయణులతోఁ బోరుచుండె. దీనిఁ జించువారును గానరాదు. అదిగో! భీమన్నయు దీనమానసుఁడై యిటు వచ్చుచున్నాఁడు వీఁడేమియనునో కదా!

భీముఁడు—(ప్రవేశించి)

శా॥ అన్నా! ఏమని చెప్ప నాగురుఁడభే ◆ ద్యంబైన వ్యూహంబుఁ దాఁ
బన్నించెన్ గద దానిలోనికి సుర ◆ వ్రాతంబుతో నింద్రుఁడై
నన్నీక్రంబు జనంగ లేఁడ! యతఁడున్ ◆ నానావిధాస్త్రాళిచేఁ
గన్నన్ విన్నది కాని యుద్ధము జెలం ◆ గన్ మొందు గా నిల్చెఁగా॥ 2

కావున మనవారేరును వారిఁదేఱిపాఱఁ జూచుటకు నోడుచున్నారు. కర్త
వ్యమాలోచింపక తప్పదు. పద్మవ్యూహముఁ జెండాడుట ముందుకర్జము.

ధర్మ— అబ్బాయి! భీమసేన! దీని కేదేనియుపాయము సెప్పుటకును గృష్ణుడర్జునులోఁ
బోయెఁగదా! చిన్నప్పటినుండియు మనపై వాత్సల్య మగపఱచిన ద్రోణ
డుఁడే యిటులొనర్ప నేమనంగలము. పద్మవ్యూహమును జొరుట యెవ్వరి
కింగాదు-(పరికించి) అదేమి (నేపథ్యమున పెద్దకలకలము)-

నకులుఁడు-(ప్రవేశించి యాత్రముతో) అన్నా! త్వరపడుము! త్వరపడుము! ద్రోణహత
కుని కోల్తల కోర్వలేక సైన్యమంతయు గగ్గోలుపడుచున్నది. వెన్నిచ్చిన
మఱలఁద్రిప్పుటకష్టము.

భీముఁడు—నకులా! యేమియాతొందర? మన బావయుండెఁగదా మునుముందుదమి
యుగ్రరముం జొచ్చువారేరును గానరారు. మనమెంతగింజుకొనినను లోని
కిఁ బోఁజాలముగదా!

నకులు— దీనిం జెండాడువారా!

గీ॥ పార్థుఁడును గృష్ణుఁడునుదక్క • బరులుదీనిఁ
జొచ్చి చెండాడు ధీరులు • జూడలేరు
అర్జునుండు మనలవీడి • యరుగుటఁగని
ద్రోణుఁడిద్దానిఁబన్నెఁబల్ • దుష్టబుద్ధి॥

ధర్మ— కట్టా! మన యభిమన్యుండో

నకులు— (స్మృతినభివయించి) ఔనౌనన్నయ్యా!

గీ॥ శత్రుభీకరుఁడు విజయ • పుత్రుఁడమ్మ
గర్భముననుండి యేవినెఁ • గంజవిదళ
నక్రమంబుఁగావున వాయ • వక్రవిక్ర
మాధ్యుఁబంపిన మనకుఁగా • ర్యంబు జరుగు॥

భీమ— అన్నయ్యా! సంశయమేల యాతని బలపరాక్రమ విషయంబుల నేనెఱుం
గుదుఁ బంపుటయే యుచితమని నాయభిప్రాయము

ధర్మ— తమ్ముఁడా! భీమసేనా! నేనెఱుఁగక పోలేదు కాని కుఱ్ఱవాఁడని శంకి
చుచుంటి కాని నకులా! నీవుపోయి యాతనిఁ దీసుకరమ్ము.

నకు— చిత్తము. (అని యేగి వెంటనే యభిమన్యుతోఁ బ్రవేశించును)

అభిమన్యుఁడు-తండ్రీ నమస్కారము. (అని ధర్మజభీములకు నమస్కరించును)

ధర్మ— (లేవదీసి)

ఆ॥వె॥ నాకుమారరార! నలినలోచనరార!
మేరుధీర రార! వీర రార!
విజయపుత్ర రార! విజితశాత్రవరార
కారవారి రార! ఖరకరాభ!

(ప్రక్కఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనును వారితో నందఱు గూర్చుండుదురు)

అభి— తండ్రీ! వీరధర్మైకశూరులగు మీరలు నన్నిప్పుడు రావించిన కార్యమేదియో యానతీవేడుచున్నాను తండ్రులమాట జవదాఁటననియు మనవిఁ జేయుచున్నాను.

భీము— (విచారసూచకముగా)

ఉ॥ శాత్రవసైన్యమొక్కటి మొగి • శాతశరాతతఘాతచేతమా
గాత్రము లింతలింతలుగ • ఖండితమౌనటు జేయ మీరలే
చిత్రముచూచుభంగిమనుఁ • జేరక యూరక యుండ బాడియే?

అభి— పుత్రునిమీఁద వత్సలతఁ • బొందివచింపుఁడు కార్యపద్ధతుల్. 6

నకు— అబ్బాయి! అభిమన్యా!

ఉ॥ రుద్రసమానతేజుఁడు గు • రుండట రెండవభానుఁబోలియ
చ్ఛిద్రపరాక్రమంబున న • శేషబలాన్వితు లందఱాజిలో
భద్రతతోడఁ దన్నుఁ గొలు • వన్ మును ముందుగ నిల్చియుండెసౌ
భద్ర!యిఁకెట్లుపోదుముక్ర • మామతు తేరును దారిఁజూపరే॥ 7

అభి— మ॥ వరవీరైకధనాఢ్యులార! శరవి • ద్యాశ్రేష్ఠులారా! నను
బరమ ప్రేమను బెంచు తండ్రులరసం • ప్రాప్తార్ద్రచిత్తంబుతో
నరిసైన్యంబులమీఁదికిన్ బనుపుడ • య్యా వేగ మేనన్నిసం
గరరంగద్విశిఖప్రయోగకలనన్ • గాఱించెదన్ శత్రులన్॥ 8

ధర్మ— కుఱ్ఱా- సౌభద్రా!

ఉ॥ దుర్జయుఁ డర్జునుండు కడు • దూరమరాతుల గెల్వఁ బోయె భూ
నిర్జరుఁడౌ గురుండునవి • నీతిరతుండయి మొగ్గరం బొగిన్
గర్జమటంచుఁ బన్నెను; వి • కావికలయ్యె బలంబులక్కటా!
యర్జునపుత్ర! కుఱ్ఱ వగు • దయ్య! నినుం బనుపంగ నెట్లగున్?॥ 9

అభి— తండ్రీ యిట్లు శంకింప నేటికి?

ఉ॥ విష్ణుని యంశమైన యదు • వీరుని యల్లుఁడ నౌదు నింక నా
జిష్ణుని కూర్మిసూనుఁడన • నేపరితాస్త్రవిదుండనై సుచా
రిష్ణులరైన మీరు విన • రించెడి దీవనలంది శౌర్యవి
రిష్ణుఁడనై రణస్థలిఁ జ • రించిన సన్నల యుంచు టుండు నే? 10

నకు— క॥ అన్నా! యేటిభయము మే
మున్నాము గదయ్య రిపుల • నోర్చుచుఁ బోవన్
బిన్నం డంచుఁ దలంపకు
క్రొన్ననకు సుసౌరభంబు • గొంచెంబగునే?॥ 11

భీము— అన్నయ్యా! యీవెఱ్ఱిచెప్పు తేటికిఁ కుఱ్ఱవాని నెక్కటిగ వదలి మేమూరకొందుమనుకున్నారా! అదియుఁ గాక!

గీ॥ కదనభూమిని వైరులఁ • గదలమెదల
కుండ నుద్దండభుజగదా • దండములను
బిండిగుండగఁ జెండాడు • మొండిబలమె
కాని యీగుంటచిక్కుల • నేనెఱుంగ! 12

కావున నెట్లయిన నీకుఱ్ఱ నాశీర్వాదించి సుక్షత్రియోచిత కీర్తిశోలాలాలితుం జేయఁ బంపుఁడు.

అభి— తండ్రీ! యనుజ్ఞ నీవేఁడెదము.

గీ॥ క్షాత్రధర్మైకభూషణ • పాత్రులైన
తమకుఁ బుత్రుఁడ నయ్యు నే • ధరణిశత్రు
సైన్యములఁ ద్రుంచకుండుట • శౌర్యమగునె?
ముదముతోడుత బంపుము • మ్రొక్కువాఁడ॥

(అని సాగిలి మ్రొక్కెను.)

ధర్మ— (లేవఁదీసి) వత్సా! తెలెమ్ము నన్ను దీనికింత వేఁడికొనవలెనా?

గీ॥ తల్లిదండ్రులానందాబ్ధిఁ • గొల్లగొనఁగ
శత్రుభీకరమారీతి • సంగరంబు
జేసిస్వస్థతఁ గీర్తియో • షిల్లఁగామఁ
బొంది యానందవారధి • నందుదీవు॥ 14

అభి— తండ్రియాజ్ఞ (అనిమఱల మ్రొక్కి) సారధీ! సారధీ (అని పిలువఁగా నొకసారధి ప్రవేశించును).

సారధి— దేవా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి) కుమారా! యాజ్ఞ!

అభి— సారధీ! మద్రథంబు సకలాయుధోపేతముగా నమర్చివేవేగ తోడితెమ్ము నేనిదె తమ్మిమొగ్గరముఁజించి శత్రులఁజెండాడఁబోవుచుంటి

సారధి— చిత్తము (అని సందేహించును).

అభి— (చిఱునగవుతో) ఏమిట్లు సందేహించెదవు? యుద్ధమన్న భయపడుచుంటి వా యేమి?

సారధి— కుమారుండంత భయమేమిటికింగాని.

మ॥ పదియారేఁడుల బాలుఁడీవుకద! శుంభచ్ఛస్త్రవిద్యా విశా
రదదుర్యోధన ద్రోణ కర్ణకృపశ • ల్యాద్రాణిసంరక్షితం
బదియందున్ గమలంపు మొగ్గరము కు • ఱ్ఱా! యెట్లుచెండాడెదో
కదనంబెట్లుచెలంగునో యనుచు • శంకల్ పుట్టవే నామదిన్?॥ 15

అభి— (చిఱునవ్వుతో) సారధీ! ఏమిటి ఆలాగా!

శా॥ ద్రోణుఁడంచు కృపుండటంచు మఱియా • దుర్యోధనుండంచు నే
సూనుండంచు భయంబుఁగొల్పకిఁకన • స్తోకాస్త్రసంఘాతితో
స్థానుండేయరుదెంచినన్ సురలతో • జంభారితావచ్చినన్
రానిమ్మెవ్వరినైన నేఁభయపసం • గ్రామంబులోఁ జెండెదన్। 16

సారధి— (సంతోషముతో) చిత్తము కుమారా! నేనిదే యేగి మదరథంబాయితంబు జేసి దీసుకవచ్చెదను సెలవా?

అభి— సారధీ పో! పో వేవేగ రావలె.

సార— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

భీము— సమరోత్సాహసంరంభుఁడై) కుమారా! సౌభద్రా!

ఉ॥ ఖండనమండలిన్ గుటిల • భాండజమండితమైన యూహమొనన్
జెండుచు లోనికేవుచనఁ • జేరి యవారిత విక్రమంబునన్
గండరిగండలైన యల • కౌరవులన్ గలగుండు పెట్టియు
ద్దండగదోరుదండహతి • దండధరుండనఁ బింపిఁ జేసెదన్॥

సారథి— (ప్రవేశించి) సర్వము సిద్ధమైనది.

అభి— సరే పద.

(నిష్క్రమింతురు)

ధర్మ— భీమా! మనమందఱము బహుజాగరూకులమై వానివెనువెంట పొగ్గరము జౌరవలెసుమా!

భీము— చిత్తము (నిష్క్రమింతురు)
(వెంటనే యొక ఖేచరుఁడంబర మార్గముననే ప్రవేశించును)

ఖేచరుఁడు- భళా! భళా! శూరుఁడనఁగ నీవుజువాఁడే! అభేద్యంబగు నీమొనఁజొంచుటకు సాహసించునా? అన్నయ్యా! సౌగంధా! ద్రోణుని పోరుతో నేమి? యిటురా మన యభిమన్యుని పోరుఁ జూచెదము.

సౌగంధు- (అంబరముననే ప్రవేశించి) తమ్ముఁడా సౌరభా! చూడుచూడుమా యభిమన్యుని ద్రోణునొక్క బాణముతో మూర్ఛపోఁగొట్టి యవలీల లోనికిఁ బోవుచున్నాడు

సౌరభు—హాయి! హాయి! మన భీమాదులును వెన్నంటుచున్నారు సుమా!

సౌగంధు- తమ్ముడా! యిదేమి సైన్యమంతయు నిట్లు కలగుండుపడుచున్నది?

సౌర— అన్నయ్యా! ఏమియోకాని నాకుమఁ గానరాకున్నది. రజఃపటలము భూమ్యాకాశంబులునిండ మిన్నుమన్నుం గాన్పించుటలేదు.

సౌగంధు- (పరికించి) అల్లదిగో! మనయాభిమన్యుప్రియుక్త శరభిన్నశరీరా సృగ్వర్ష బిందువులచే ధూళియడంగె (పరికించి) అయ్యో! తమ్ముఁడా! తమ్ముడా! యీసైంధవున కేమిపోగాలము భీమకోపానలమునకు శలభముగాఁ బోవుచున్నాఁడు? అయ్యయ్యో! యెవ్వియో పరుషములుగూడ నాడుచున్నాడు

[అంతఁదెరలో]

గీ॥ ఓరి! భీముఁడ! నకుల! యో • రోరి! విరట
పోరిలో ననుమీఱెడి • వారె? మీరు
పాండవబలాటవికినేనె • చండవహ్ని
నాదుబాణములవె మీకు • నాటఁబోఁడఁగ॥ 18

సౌరభు—అన్నయ్యా! అయ్యో! చూడుము పుత్రువెనువెంటఁబోఁబోవ నడ్డువచ్చిన సైంధవునితో భీముఁడెట్లు రోషకషాయితాక్షుఁడై హుమ్మని యాడుగఱచి పలుకుచున్నాఁడో!

[తెరలో]

గీ॥ ఏమిరా! సైంధవా! వన • భూములందు
నాఁడునాచేతి లావును • జూడలేదె?
నిలుమునంగర భూమిలో • నిముసమైన
నురుగదాదండమున నీ • యుసురుఁబీల్తు॥ 19

సౌగ—అనుజా! హాయి! హాయి! యీభీమునిగద నెంతలాఘవముగాఁ దెగగొట్టివేసినాఁడా సైంధవుఁడు. (ఆతురముతో)ఓహో! యీసారి సైంధవుఁడు చచ్చుట నిజమిఁక నేమున్నది? హాహా విరాట్ద్రుపద దృష్టద్యుమ్న సాత్యకి ప్రముఖులగు యోధులెల్లరు నొక్కపెట్ట శరనాదంబపారంబుగా బఱపుచు సముద్రములఁబోలె మరుపడించుచుండిరి.

సౌరభు—అన్నయ్యా! ఇదేమి? నఱికిన కదళీ తరువులవలె నీకాల్బల మంతయుఁ దురగద్విపములతో జాఁపకట్టుగ నేల కొఱిగినది. ఆహా సైంధవుని పరాక్రమము భీష్మద్రోణులకైన నిట్టి కార్యంబసాధ్యంబకాదే! (పరికించి) అయ్యయ్యో పాండవయోధులెల్లరు వెన్నిచ్చిరి.

[తెరలోఁ జెవ్వకలమైన తోడనే]

శా॥ ఏమీ! పాండవయోధులార! చనునే • యిట్లిందఱుఞ్ బాఱఁగా
మీమీదేహము లెప్పుడుఞ్ దిరములే • మీకెంతయుఞ్ లజ్జలే
దే? మానంబును వీఁడిరే? సబలమై • దేవాసురుల్ రాఁగసం
గ్రామంబందున భీతిఁబొంపఁదగునే • రారంపు వేవేగమే॥ 20

సౌగం— తమ్ముఁడా! చూడు చూడుమా భీముని వాక్కుల విని యోధులెల్లరు సైంధవుని పైఁ గలియుచున్నారు.

సౌరభ— అన్నన్నా! చిరుతపోరులలో సహితము జావదెబ్బలఁ దిను నీతనికీ బలపరాక్రమము లెక్కడివి?

సౌగ— తమ్ముడా దీనికింతయేటికి?

గీ॥ దేశకాలమనుసరించి • యీశుకైన
నుచ్ఛనీచత లెపుడు లే • కుండబోవు
బహుదరిద్రత చేఁగుందు • వాఁడొకండు
కాలగతి ధనవంతుఁడై • గ్రాలుఁగాదె? ॥ 21

సౌర— ఔనౌ నదినిజమే కాని బలపరాక్రమములు కాలగతిచే వచ్చునవి కావని నాయభిప్రాయము ఏలయనిన?

గీ॥ వేఁటునకు దీపెప్పుడు సంభ • వింపఁగలదె?
యిసుక పట్టల నరిపంట • పొసఁగఁగలదె?
నక్కనోటఁ గానంబువి • నంగలామె?
పిటికిపంద విక్రమమును • విధమెకాదె? ॥ 22

కావునఁ బిటికిపందలలో మొదటివాఁడైన సైంధవున కెద్దియేని మహాత్మా. రణంబుండనోపు లేకున్న మహాబల శౌర్య సంపన్నులగు పాండవులేడ వీఁడేడ?

సౌగం— తమ్ముఁడా! మనకెందులకీవృధా వాగ్వాదము వాఁడుగో కలహాభోజన ప్రియుఁడగు నారదుఁడు మనవలెనే యుద్ధముఁజూడఁగోరి యదృశ్యరూపమునఁ దాండవమాడుచుండె వాని నడుగు మంతయుఁ దెలియును.

సౌర— సరె. మహాత్మా నారదా! సైంధవున కీపరాక్రమముగూడ ద్వాపర విచిత్రములలోనిదేనా?

[తెరలో]

ఔనుగాని దీనికి నొకకారణము గూడనుండె. అఁండట్లు భీమాదులచేఁ బరాభవింపఁబడి యీశ్వరుంగూర్చి తపంబాచరించినాఁడు. అప్పుడాశంకరుడిచ్చిన పాండవుల నిలువరించుటకు దినమీదినమే! ఇదియే యీయార్భాటమంతయు.

సౌర— సరి సరి మహాత్మా! అభిమన్యునకుఁ జాలఁగష్టమే.

[తెరలో]

ఇందుమూలమునసే కాదు వానికి మొనఁజించుటయే కాని వెడలివచ్చుట తెలియదు.

సౌగం— తమ్ముఁడా రారమ్ము పోయి యా బాలుని పోరే చూచెదము.

(అని యిద్దరు ప్రక్కకుఁ బోవుదురు).

సౌరభు—(మంచెగిభయాతురములతో) అయ్యో! అన్నయ్యా! నాకు మిగుల భయ మగుచున్నది. యీబీభత్సాకృతిం జెందిన భైభత్సేయుని యుద్ధము జూడఁ జాల (మరలఁ బరికించి) ఆహా! అన్నయ్యా! కౌరవసైన్యమను సముద్రము ను సౌభద్రుఁడను బడబానలము పీల్చిపిప్పిఁజేయుచున్నది సుమీ!

సౌగం— (పరికించి) ఇంతయుద్ధము మనమొక్కచోటనుండి కాంచలేము నీవక్కడకు బొమ్ము.

సౌర— సరే. (అని ప్రక్కకుఁబోవును)

సౌగ— తమ్ముఁడా, తమ్ముఁడా! అయ్యయ్యో చూడుచూడుమా కరులగములు వజ్రప్రాతపాతపర్వతములబోలి దేవోపహతకాల మేఘములకరణి నొక్కమొగిఁజిమ్మచ చిదుపలై భూమిపై రాలినవి.

సౌర— అన్నయ్యా ఏమని చెప్పుదునూ? అరువందల రథికులు రథాశ్వసూతకేతనములతో రజఃపటలమును గలసిరి. అబ్బ! నీకగపడుచున్నదా త్రదా యీకాల్బలముపాట్లు? (పరికించి) అన్నయ్యా! అయ్యయ్యో! దుర్యోధనుఁడు రథముపైఁబడియె నన్నన్నా కర్ణుఁడుపాఱిపోయె. అశ్వత్థామ యభిమన్యుప్రయుక్త నారాచము వక్షస్థలము నుచ్చిపోవుటచే నట్టె చిత్రరవునలెఁ గేతనపురోయ్యకొలఁగెను.

సౌగ— హా! భా! పాపమీ ద్రోణుఁడు గీర్వాణజానిమనుమని బాణజాలము సకలప్రాణములు వీడినట్లు రథముపై సోలినాఁడు. నారాయణ! నారాయణ! దుశ్శాసనుఁడు తన రథశకలములే తనపైఁబడనట్టె యడఁగియుండె.

సౌరభ— అన్నయ్యా! వినుమా యభిమన్యుఁడేమో యనుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఓకీ! కర్ణుడ! యోరిద్రోణ! కృప యో ♦ రోరీశతాసౌబలా
మీరల్ పాండవులన్ గలంపఁగలరే? ♦ మీపాప్రిణముల్ నావియౌ

క్రూరాస్త్రపరిముఖాయుధాహతు లిపుడే • క్రోలుఁజూఁడీయాజిఁగోఁ
బారావారగభీరధీరధనుఁడౌ • పార్థాత్మజుండేనెసూ 23

[పెద్దకలకలము]

సౌగం— తమ్ముఁడా! ఏమిది యింతకలకలము?

సౌభ— అన్నయ్యా! అట్లభిమన్యుఁడార్చి పేర్చి కార్చిచ్చు శుష్కాటవిఁబడునట్లు కోదండజ్యానాదఘూర్ణద్బ్రహ్మాండుఁడై శరపరంపరలఁ బుంఖానుపుంఖముగాఁ బఱపుచు నురువడింప నిలువఁజాలక సైన్యంబంతయుఁ గలగుండుపడి వెన్నిచ్చి పరువంజొచ్చె.

సౌగం— ఔనౌ నిప్పటికిఁ గాన్పించెను. అయ్యో సింగంబులం గనుంగొని పాఱు బసువులభాతి యోధులందఱుం బాఱఁజొచ్చి రయ్యయ్యో

సౌర— అన్నయ్యా! హాయిహాయి! వెనువెంటనే మన సౌభద్రుఁడును గోలలచే గోవులఁ దోలునట్లు ద్రోలుచున్నాఁడు. అన్నయ్యా ద్రోణుఁడేఁడీ?

సౌగ— అదిగో యామూలనుండి యేదియో యెట్టకేలకు ధైర్యముఁదెచ్చుకొని వాకుఱుచ్చుచుండె.

[తెరలో]

ఓహోకృపా! ఓకీకర్ణ! ఓరోరి దుశ్శాసనాది కౌరవ యోధులారా! ఏల యీలీలల నాలమునుండి చేలత్తై తొలంగఁ జూచెదరు చాలుఁజాలు నిలుఁడు నిలుఁడు

ఉ॥ సంగర రంగమందు రిపు • సాయకము ల్తగులన్ గలంగిబల్
సింగములన్ గనుంగొనియు • శేషభయార్తతఁ బాఱునట్లుగా
రంగతతుల్ పరాన్ బరువ • రాజులుగారఁటె ? సిగ్గులేదెమీ
కుఱ; గులగౌరవంబుతమ • కుంగలదేరణ భూమియాగదే ॥ 24

సౌగ— తమ్ముఁడా! చూచితివా యాద్రోణుఁడన్న పోటుమాటల కులికి యోధులెల్లరు తమ తమబలంబులతో నురువడించుచుండిరి.

సౌరభ— అయ్యయ్యో! ; అన్నయ్యా, యీ వెడంగుబుద్ధి దుర్యోధనుఁడు సౌభద్రుపై వహ్నిజ్వాలలఁ బడనెంచు మక్షికంబు చందంబునఁ బోవుచున్నాఁడు.

సౌగ— వినుమా కృపాచార్యుండేదియో యెలుంగెత్తి చెప్పుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఏమీ బొమ్మలఁబోలి నిల్చెదరు మీ • కీరాజుసౌభద్రుకై
భీమంపుంబలిగాఁగ నీవలచిరే • బీభత్ససూనుండుమీ
కే మీకష్టుఁడటంచుఁ దోఁచెనఁటె? వె • య్యేలా? యితండిప్డుసం
గ్రామంబందున శూలపాణి యనినిక్కం • బాత్మలో నమ్ముఁడీ॥ 25

సౌరభ— ఓహో పుఁరుత్సాహితఘోర్యోత్సాహులై ద్రోణకృపాశ్వత్థామాదియోధులెల్లరు దుర్యోధనుఁదలమిగిలియొక్క పెట్టునదట్టముగా నంపగములఁబర్వికొనుచు నభిమన్యుపైఁ గవిసిరి.

సౌగం— తమ్ముఁడా వీరలెన్నిసారుల మొనలుఁ గూర్చుకమీఁదఁ బడినను సౌభద్రునితోఁజాలరుసుమా! చూడు మప్పుడే యాఁబోతులఁ గనిన బెబ్బులిఁబోలె బొబ్బరించుచు నబ్బలంబుల నుబ్బడంచుటకై మెఱుంగు వాలుటమ్ములఁ గుప్పఁగూరఁగాఁ బఱపఁదొడంగె.

సౌర— అన్నయ్యా! ముదుసలియగు కుంభసంభవుండు వేవేగయయ్యాఁద్రి మనుమనిపైఁ దొడరె.

సౌగం— అబ్బా కనంబడిరి. అయ్యో! ద్రోణుఁడు చచ్చెనిఁక నేమున్నది. కుమారుండాగ్నేయాస్త్రమైతే

సౌర— అన్నయ్యా భయములే వద్దాని వారుణాస్త్రమునమఱలించి తోడనబ్రహ్మాస్త్రమేసె నాద్రోణుఁడు.

సౌగం— హాయిహాయి! ద్రోణిప్రయుక్తబ్రహ్మాస్త్రముబూదెఁగలసినది.

సౌర— అన్నయా విజయాత్మజా శుగాసన నిర్ముక్తవిష ప్రోద్ధిత ఘనశక్తిచే ద్రోణుఁడు మూర్ఛిల్ల సూతుండవులకు రథముతోలుకొని పోవుచున్నాఁడు.

సౌగ— తమ్ముఁడా! ఏదియెట్లున్నను.

గీ॥ అసుశ్ర ప్రయోక్త్రి తపంబుఁ • జేసెనొక్కొ
విజయుఁడే దేవతలను సే • వించెనొక్కొ
శత్రుసంహార కారక • పుత్రవరుఁడు
మేరుధీరుఁడీతఁడు జ • న్మించుటకును॥ 26

సౌర— ఔనౌనన్నయ్యా;

గీ॥ గణపతిస్కందుధీరుండు ◆ రాజులకును
వేదవేదాంగకుశలుండు ◆ భూదివిజుల
కాత్మజులుగాఁగ బుట్ట గా ◆ ర్యంబుజరుగు
మఱియెటుల్ మాఱఁగలి కాల ◆ మహిమసుమ్ము॥ 27

అదియుఁగాక.

గీ॥ పిఱికి పందలు మూఢులు ◆ వేనవేలు
గలుగ నేటికిఁ దమతల్లి ◆ కడుపుచేటు
చండరిపుభీకరుండు పు ◆ త్రుండొకండు
గలుగఁ జాలదె? దివిదివా ◆ కరునిమాడ్కి॥ 28

(పరికించి) అయ్యో అన్నయ్యా! మనము సూడనేలేదు అప్పుడే రణభూమి యంతయు రక్తసముద్రమై యుబుకుచున్నది.

సౌగ— తమ్ముఁడా! వాఁడుగో దుర్యోధనుఁడు లేటమొగముతోఁ గర్ణునియొద్దకే గుచున్నాఁడు అల్లదిగో దూరముగా ద్రోణుఁడును జేరుచున్నట్లున్నది. రా రమ్మటు పోయివారి యధీరాలాపంబుల విందము

సౌర— సరే.

(నిష్క్రమింతురు)

[వెంటనే కర్ణదుర్యోధనులు ప్రవేశింతురు]

దుర్యోధనుఁడు—మిత్రమా అంగరాజా! యిదేమి యిటుల వచ్చెనది?

కర్ణుఁడు—ఏమున్నది? మనగ్రహచారము లేకపోయిన

గీ॥ అమరసైన్యముతోడ జం ◆ భారికైన
బశుగణములతోఁ గైలాస ◆ వాసికైన
దేఱిచూడంగ రాకుండు ◆ ధీరవరులు
కుఱ్ఱఁడగు వీనిచేఁగలం ◆ గుటయె కలదె?

ఇట్టి సుభద్రాసుతుఁడు దుర్నిరీక్ష్యుండై యొకగడియయున్న మనమందఱము జమపురికి విందుకేగుట నిశ్చయమే, ఇప్పటికే వీనిచే నారువేల రధికులు నంతకొక మడుఁగు దంతావళములు నంతకొక మడుఁగు వాహనములు నంతపదాదులు నేలకొఱగిరి. కర్తవ్యమేమియుఁ దోచకున్నది. మనయోధుల బలంబులును గ్రమక్రమంబుగ క్షీణించుచున్నవి.

దుర్యో— (నిరుత్సాహముతో) అయ్యో మనమనుకున్నవన్నియు గొంతెమకోర్కెలే యౌనా? లోకగురుండగు ద్రోణుండును సన్నగిల్లె.

(ద్రోణుండు ప్రవేశించి ఖిన్నుఁడై యూరకుండును)

దుర్యో— మహాత్మా గురుప్రవరా!

ఉ॥ ఏమనివిన్నవింతు మన • హీనదశన్ జతురంగసైన్యముల్
భూమికిఁ జాలఁగానొదిగె • భూసుర! భాసుర బాణకౌశలుం
డామహితాత్ముఁడేయు నిశి • తాసుగముల్ బడిపీరవారమే
మేమియటంచునించుక స • హించక కించఁజరింపిరక్కటా॥

కర్ణ—(వికటముగా దుర్యోధనునితో)

గీ॥ సర్వసేనాధిపతి భూసు • పర్వుఁడితఁడు
మీదుమిక్కిలి శరగురుం • డాదినుండి
యట్టి యితడుంటనీకేటి • యార్తి? కంప
పిలకకును దురదబ • చ్చలికి నేల?

ద్రోణు—(కర్ణునితో) కర్ణా! ఏటికట్లనియెదు?

క॥ ముమ్మారున్ సౌభద్రుం
డమ్మాడ్కిన్ నొలయునేయ • నడమకమఱలన్
సమ్మతి సేనలతోనే
నమ్మహితాత్ము నెదురంగ • నరసితికాదే?॥ 32

అదియుఁగాక.

గీ॥ సకలగుణాఢ్యమాన్యుఁడు • శత్రుసైన్య
సంహరణచణైకబలుండు • సమరభూమి
జేతఁగోదండకాండంబు • చెలఁగుచుండ
నితనిఁ జనకంగఫాలాక్షుఁ • డెట్లుచూచు?॥ 33

దుర్యో— మహాత్మా! మీరలే యిట్లన్న నెట్లిఁక. శిష్యుండ నన్ను రక్షింపుఁడు.

ద్రోణు—రాజా

చ॥ పలువురు చుట్టుముట్టి కడు • వంచనయొప్పుచుఁ దలంచ రాతనిన్
మలువుగ విల్లుచన్ విఱిచి • సూతునిఁజంపి రథంబుఁగూల్చియూ

వలసమయింపనెంచినను • వచ్చునుగాని శరాసనంబొగిన్
మెలఁగుచుఁబాణినున్నఁదర • మే పరమేశునకైన నొంచఁగన్॥ 34

దుర్యో— మారణధర్మము మారణకర్మమేకదా!! మహాత్మా!

కర్ణ— ఔనౌనందులకు! సందేహమేమి?

ద్రోణ— (తనలో) ఇటువంటి నేటికి నామాటదాఁటక యీబూటకులు మోసముజేయ సాహసించుచున్నారు కాలమా నీమహిమ కాఁబోలు నిదియంతయు.

దుర్యో— మహాత్మా! రండు యేదియో చూచుకొందము.

కర్ణ— చూచుటయేటికి? నేనుంటినిగదా?

దుర్యో— సరేనడువుఁడు

నిష్క్రమింతురు)

(తరువాత రథారూఢుఁడై సారథితో నభిమన్యుఁడు ప్రవేశించును)

అభి— సారథీ! కౌరవయోధులెల్లరు పోయినపోకగా మరల రాలేదేమి?

సారథి— కుమారా! యింక్కడి కౌరవ యోధులు

మ॥ భవదస్త్రప్రకటానల జ్వాలరతి • జ్వాలావృతంబైన కౌ
రవసైన్యోద్ధితశుష్కవృక్షసహితా • రణ్యంబుమార్యోనినా
దవరోద్యచ్చటులచ్ఛటాచ్ఛటముతో • దంవహ్యమైయుండఁగా
రవయోధాళి యెటులక్కనంబడుసుభ • ద్రాపుత్రధైర్యాత్మతన్॥ 35

అభి— దాని కేమిగాని చూడుసారథీ!

చ॥ సులువుగనాదువెంట మొనఁ • జొత్తుమటంచు వచించునాడు తం
డ్రిల రథముల్ కనంబడవు • ద్రోణకృపాదివిరోధియూథమున్
గలసియిటే మెలంగనటఁ • గావర మొంది యెవండుపాండుసూ
నుల సమరస్థలిన్ నిలిపె • నో తెలియన్ బరికించుసారథీ॥ 36

సారథి— కుమారా! దూరముగాఁగాంచుము(వ్రేలితోఁజూపుచు)

గీ॥ వరవరాహధ్వజాలంకృ • తరథమయ్యె
దే. యలజయద్రథుని దది • తేటిచూడ
రాకభీకరంబయ్యె సం • గ్రామభూమి
ధర్మజాదుల తేరుల • దాకఁజూడు॥ 37

అభి— సారథీ! శౌనానుగాన్పించుచున్నది. ఏమిది చిఱుతయోధుఁడగు సైంధవుఁ డేలకో పాండవుల నిలుపరించు నంతటి బలాఢ్యుఁడయ్యె కాని కానీ యి ప్పుడైన నేమయినది సారథీ.

గీ॥ మన రథంబును వానికై ♦ మఱలనిమ్ము
వానిఁజంపియే వేవేగ ♦ వత్తుమిటకు
నిక్కడరణంబు సేయ?గ ♦ నేరలేరు
కాన మనల కాక్షేపణ ♦ మైనలేదు॥ 38

సారథి— చిత్తము (అని రథమేగుట సూచించునంతలో శబ్ద కలకలము తరవాత)

(తెరలో)

గీ॥ ఓరిసౌభద్ర యెడఁబఁ ♦ బాజిపోదు
వాలమున నిన్నుసమయింతు ♦ మాగుమటనె
చచ్చుటకు ముందువచ్చునీ ♦ చచ్చుతెలివి
తోడనిప్పుడే నీవుచూ ♦ తువుదివంబు॥ 39

అభి— (మహోగ్రకోపముతో)

శా॥ ఛీ-ఛీకౌరవరాజపోషితపశు ♦ శ్రేష్ఠంబులారా! రణ
క్షోత్రచారక్షుభిత ప్రచారఖలులా ♦ రా! రాజులేమీరలు స్
నీచంబంచుఁదలంచకేరణములో ♦ నిర్లజ్జులై పాఱిరే
నాచేతన్ కనుఁగొందురిరండి చటికిన్ ♦ నాకంబుజూపించెదన్॥

(అంత బాణపరంపరఁ బర్వికొనుచు ద్రోణదుర్యోధన కర్ణాది యోధు లు ప్రవేశింతురు)

అభి— ఓహో! కౌరవయోధులారా! చూడుడు నాబాణంబులు మీప్రాణంబులఁ గ్రోల నాలుకలుఁగ్రోలుచున్నవి. (అస్త్రపరంపరలేయును)

దుర్యో—కర్ణ! చచ్చితినిరాఁ! బాధనటించి మఱల బాణమువేయును)

శల్య— హోయిహోయి. యీదెబ్బ సౌభద్రునిదని చెప్పకయేచెప్పుచున్నది.

(మూర్ఛిల్లి మఱల లేచును)

ద్రోణ— అబ్బబ్బ! దెబ్బలికిఁ బొరకు కురంగమైతినిగదా:

అశ్వ— ఛీఛీ మనబలశౌర్యము లేమిటి? (ఒఱిగి మఱల లేచును)

కర్ణ— (రహస్యముగా)

ఉ॥ కౌరవ యోధులార! వి ♦ శిఖంబులకున్ భయమొంది పాఱున
ట్లీరణభూమి దాటి వెను ♦ కేగి ధనస్సును ద్రుంతు మీరుఁ నీ
వీరుఁడు నన్నుఁ జూచు మును ♦ వేశర వారపరంపరన్ ద్వరన్
సారథి రథ్యముల్ త్రుటిని ♦ జంపుదు మంచు నిజంబుఁ జెప్పినన్॥ 41

యోధులు—పోపోమ్మని ఘోషము చేయుదురు.

అభి— గీ॥ ఏమిరా! సూతజా నీకు ♦ నామహాచ్ఛ
రాళిఁ జవిఁ జూపవలెనె? తి ♦ రంబు నిలుము
యూరకే నినుఁ బెంచెడి ♦ వారు జూడ
బంపుదు నిపుడు నిన్ను ని ♦ లింప పురికి॥ 42

(అని యొక బాణము నేయ నాతఁడు పాఱిపోవును)

కర్ణ— (అభిమన్య కౌరవులు పోరుచుండ వెనుకఁ బ్రవేశించి) నేనిదే వీని ధనుః కాండము తెలియకుండఁ గొట్టెదను (బాణము వేయ ధనుస్సు విఱుగును)

అభి— (అబ్బురముతో వెనుకకు దిరిగి) ఏమిది. ఛీఛీ మహాత్మా! (అని యనుసరికి ద్రోణాది యోధ ప్రయుక్త బాణములచే సారధి రథము రథ్యములు నేలం గూలును) ఛీఛీ దురాత్ములారా! (అని యంబరమునకు నొక కత్తితో నెగిరి)

గీ॥ ఆఁడువారికి లేని భ ♦ యంబుఁ జెంది
సంగరాచారములనన్ని ♦ ద్రుంగఁ జేసి
నారథంబును భగ్నంబొ ♦ నర్చినట్టి
తుచ్ఛులార! నిలుండాజిఁ ♦ ద్రుళ్ళడంతు. 43

(అని చిత్రగతుల నంబరమున నేతిరుగును.)

దుర్యో— గీ॥ అయ్యో నామీఁదఁబడి వీఁడు ♦ హతము జేయు

కర్ణ— విల్లుఁ ద్రుంచుము ననుజంపు ♦ మేగమితఁడు

అశ్వ— బాపఁడంచు దయార్ద్రితఁ ♦ బడయకున్నె?

శల్య— బాబో నాప్రాణముల కాశ ♦ వదలుకొంటి.

(అని భయార్తులై పరువులిడుదురు.)

ద్రోణు— కుఱ్ఱా! ఎగిరిపడియెదవేల! ఇదిగో నీవాలు వ్రాలును.

(అని యాతని ఖడ్గమును బడఁగొట్టును.)

అభి— (తన విఱిగిన రథముపైనున్న గదతో నంబరమున కేగి)

క॥ ఓకీ! మూర్ఖపద్రోణా!
నీరాజానీకమడఁగు • నిక్కమనా చేన్
బోరన్ నిముసంబాగుము
నీరథిగంభీరుఁడితఁడు • నీచేఁబడునే?

(అనిభూమికిలంఘించును.)

దౌశ్శాసని— (సమీపించి)

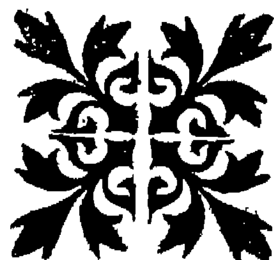
క॥ రాఁగదరా యిటువేగమె
సాగదరా యిపుడునీకు • నాకముజూపున్
సాగదురభిమ్మటమనకున్
సాగదురభిమ్ముచటియాట • చక్కగనీకున్. 46

అభి— క॥ నాకదనంబున నీవే
నాకదనంబుగనిలంగ • నవ్వరెనన్నున్
నాకులమేసరియానెడ
నాకులమొందించినిన్ను • నక్కడదృంతున్, 47

(ఇద్దరుకొంతతడవాలముజేసి భూమికివ్రాలుదురు.)

దుందుభులమ్రోతతో యవనికజాఱును.

ఇది ప్రథమాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—ధర్మజసభ

ప్రవేశము—ధర్మజ భీమాదియోధులు దుఃఖాక్రాంతులై

ధర్మ— హా! హా! లోకైక ధనుర్ధరా! వీరాగ్రగణ్యా! అయ్యో మాముద్దుకట్టీ! పదియారేండ్లకే ముదిసిన ప్రమానివైతివా?

సీ॥ నినునమ్మికొనియున్న ♦ నీతండ్రులగుమాకు
నేదారిఁ జూపినీ ♦ వేగినావు
కడుపార నినుఁగన్న ♦ పడఁతిసుభద్రకుఁ
బుత్రశోకం బెట్లు ♦ పోవునయ్య?
నిను దైవముగనెంచు ♦ వనితయుత్తరనీవి
యోగమునెట్లింక ♦ నోపఁగలదు?
నినుమూలముగనెంచి ♦ కొనివృద్ధిఁగనఁజూచు
భరతవంశమెటు ని ♦ ల్వంగఁగలదు?

గీ॥ అక్కటా యిందఱికిని ♦ నొకట్రాఁవరుస
మాఱుచెప్పకేముందుగా ♦ జాఱినావె?
దైవమైనను నీపైని ♦ దయదలంచ
లేకపోయెనె లోకత్రి ♦ యైకశూర!!.

అకటా! యీదుఃఖమాపఁజాల నేనేమిసేయుదుఁ దమ్ముఁడర్జును మోమెట్లు చూచువాఁడ?

గీ॥ ముద్దుగాఁ బెంచి సూనుని ♦ మూఢబుద్ధి
మొగ్గరంబులోనికిఁ బంపి ♦ మోఱకులగు
వారిచేతఁ జంపించితి ♦ ఘోర నేను
సుతవియోగార్తుఁ డర్జునుఁ ♦ జూడఁగలనె? 2

(అని తలఁగొట్టుకొని యేడ్చును)

భీము— (భోరని యేడ్చుచు) అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా! వాని చావునకు నేనుగాని మీరుగారు.

చ॥ వెనుకనె యంటివత్తునని ♦ వీరము లెన్నియొ పల్కి సైంధవున్
జెనకఁగలేక చచ్చెనయి ♦ చిత్తమునందొక యింతయేనియున్
మనసుతుఁ డంచు నెంచకయె ♦ మార్తురకిచ్చితి నేనె యింతకున్
ఘనమగు కారణంబకట! ♦ కాల్చనె నాభుజశౌర్యసంపదల్॥ 3

హాహా! పితృవత్సలా! అయ్యో విజయైకపుత్ర! నేనటుల చెప్పకుండినను నీకంత మూడకుండు నేమోగదా! ఇఁకనెట్లు కృష్ణార్జునులఁ జూడఁగలను? నాకడుపు చెరువగుచున్నది. నేనీదుఃఖాంభోనిధి నోలలాడఁజాల హా ముద్దుకుఱ్ఱ!

గీ॥ ఏఁడి నాపుత్రుఁ డెక్కడ ♦ నేఁగెనంచు
నధికవాత్సల్యమునఁ జూడ ♦ నభిలషించు
నీదు తండ్రికి దుఃఖంబు ♦ నివ్వటిల్ల
నీవిట్లైతివటం చేమి ♦ నేవచింతు?॥ 4

(అని యేడ్చును)

దృష్ట— మాన్యులారా! శత్రువులఁ జెండాడి వీరోచితంబైన మరణంబు నొందినవానికై యిట్లు వాపోవఁదగదు. రణములో జయమిద్దరికిని రాదుగదా? కృష్ణార్జునులు మాత్రమంత యెఱుంగని వారలా కావున మీమీశోకంబులోదార్చుకొనుఁడు.

ధర్మ— అయ్యయ్యో! బావ!

ఉ॥ మారసమాన తేజు సుకు ♦ మారశరీరుఁ ద్రిలోకశూరునిన్
మేరుధరాధరాభధృతి ♦ మేఘనినాదవరస్వనున్ ధరా
భారవిమోచకాతిచణు ♦ భారతవంశసుదీపకున్ ముదం
బారఁగఁ బెంచుకొన్న సుతు ♦ నయ్యయొ చంపుకనిల్వలేమ హా॥ 5

(అని యేడ్చుచు) హా! నవమోహనాకార! హా! శశిరేఖాప్రియా! నిన్నే మని మఱచిపోదమురా కుఱ్ఱా! నాకీశోకమెట్లు పోవునురా సూనో! అబ్బ! నీసుందరవదనారవిందమగపడుచవేమిరా పుత్రా! పుత్రా! పుత్రా! అయ్యో తమ్ముఁడా అర్జునా నీప్రేమానిధియడుగంటినది, నీముద్దులమూట దొంగిలింపఁబడినది అయ్యో మనవంశవృక్షము ఛేదింపఁబడినది. ఇఁక నేమున్నదిఁక నేమున్నది. కొమ్మలులేనిపాండవ వృక్షముమిగిలినది అయ్యో! కృష్ణ భగవానుఁడా! నీచెల్లెలు సుభద్రనేమని యూరడింతువు? నాకేగతిఁజూపెదవు? అయ్యయ్యో ఇఁక నేవారిమొగంబులఁ జూడఁజాల హా! విజయాత్మజా! హా కౌరవసైన్యాటవీదవానలా! హాహా కురుయోధజీమూతమారుత మాఎక్కడడాగితివి. 'మాకేదితెగవుజూపుదువునిన్నే దైవముగా నెంచు గర్భాలసయగు విరాటపుత్రి కేమనిసమాధానము చెప్పుమంటివి? నీతల్లి సుభద్ర నేమని యూరడింపుమంటివి? అయ్యయ్యో! కుఱ్ఱా నీకెట్టిపాటు తటస్థించినదిరా! బాబా!

సీ॥ ముద్దుగారెడి నీదు ♦ మోముఁజూడక యున్న
నిముసంబు నేనెట్లు ♦ నిలువగలను?
నీతోడిలోకమై ♦ నినుఁబెంచు నీతండ్రి
కేమంచు నివ్వార్త ♦ నెఱుఁగఁజేతు
నీతోడరాలేక ♦ నినుఁజంపికొంటిమం
చేడ్చునీ యోధుల ♦ నెట్లు తేర్తు?
శోకాంబుధిన్ మున్గి ♦ శోషిల్లునీబంధు
వులనెట్లు నేనింక ♦ బోధసేతు?

గీ॥ హాసుభద్రాసుతా! విజ ♦ యప్రమోద
చండరిపుభీకరా! ముఖ ♦ చంద్రుఁజూప
వేర రావేర! యోదార్ప ♦ వేరనన్నుఁ;
గాఁగిలియ్యవవేర ♦ యోకంజనయన! ॥

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధు—— (ఇదివఱకు దుఃఖాంబుధిని మగ్నుఁడై)హా! యభిమన్యా! నీకెట్టిపాటు వచ్చినదిరా బాబూ! అయ్యో మాకన్నముందుగ నీవేస్వర్గముఁజూడపోదలంచితివి

రా! నాయనా! కాలమా! యెంతవిపరీతమైతివె! కృష్ణా! త్రికాల వేదివి నీకైనఁ దెలియలేదా? తెలిసిన నుపేక్ష సేయుదువా! నీకుమాత్రమల్లుఁడు కాఁడా? అయ్యో ఖేచరులారా! మీరైన నెలుంగెత్తి యర్జునుతో నుడవలేక పోతిరా? చెప్పిన రాలేకపోవునా యాతఁడు వచ్చిన నింతమూఁడునా? అహో హతవిధీ! యెంతదలచితివి! అహోపసికూనా!

గీ॥ సంగరాంగణంబునశత్రు ♦ సైన్యములను
నోడఁబుచ్చినీతోడ మ ♦ హోన్నతవశ
నందుదుమటంచు నెంచితి ♦ మంతెకాని
యిట్లుకడతేఱుదువటంచు ♦ నెఱుఁగమయ్య॥ 7

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధృష్ట— అయ్యో! వీరలందరుపుత్ర వాత్సల్యమున నెంతయు దురపిల్లుచున్నారు. ఏమి సేయుదు? నాకు నింతగాదుఃఖము గలుగజేయుచున్న నతఁడు వీరినిట్లొనర్చిన వింతయేమున్నది? ఇఁక నర్జునుఁడే విన్నయెడల క్షేమిజరుగునోకదా! కృష్ణుఁడే తెంచినఁగాని వీరి ననునయింపుట సాగదు.

(అంతఁ బాంచజన్య దేవదత్తములు వినంబడును)

ధర్మ— అయ్యయ్యో! పాంచజన్యదేవదత్తములు వినంబడుచున్నవి, నీతో యుద్ధము లోనికిఁ దాలేకున్నను స్వర్గమునకును తాలేకపోదునా కుఱ్ఱా! నాకెంతవంత గల్పించితివిరా బాబు. వారల మోములెట్లు జూడఁగలను? (అని యేడ్చును)

(అంత దూరమున ద్వారకముకడ కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు)

అర్జునుఁడు—బావా! వాసుదేవా!

ఉ॥ ఏమిది నామనంబిపుడు ♦ హీనతఁ బూని తిరంబులేకయే
వేమరుఁ గొట్టుగాడెడి ♦ వివేకము గూడనశించుచుండె సం
గ్రామమునందుడస్సినటు ♦ గాదనువున్ వడఁకన్ దొడంగెనీ
భూమిసెమాడ వింత తల ♦ పుల్ పొడసూపుచునుండునామదిన్॥ 8

కృష్ణా— ఏమిది యర్జునా! యిటులనుచుంటివి? నీకేమిభయమా!

అర్జు— ఎగతాళిఁగాదు బావా!

క॥ ఎన్నో యపశకునంబులఁ
గన్నారంగాంచుచుంటిఁ ♦ గంజనయనా

యన్నలుఁదమ్ములకట యె
ట్లున్నారో తెలియరాదు ♦ యూహింపంగాన్॥

ష్ణ— అర్జునా!

ఉ॥ ఏటికి నిట్టివింతలిటు ♦ లెంతయు వంతలనొందనౌనె? నీ
బోటి మనోబలాఢ్యునకుఁ ♦ బోలునె యిట్టుల దుర్నిమిత్తముల్
పాటిఁగఁదెచ్చుటల్? మనసుఁ ♦ బట్టఁగలేవె? మాటిమాటికిన్
లేటమొగంబుఁ జేసుకబ ♦ లే తిలుగాడఁగ నౌనెపార్థివా!॥ 10

అదియుఁగాక.

గీ॥ అతిబలాఢ్యులైనట్టి నీ ♦ యన్నదమ్ము
లకు సుఖంబుగలుగకున్నె? ♦ యకట యేదొ
యొకచిఱుతనష్టము గలుగ ♦ నొకటికలుగుఁ
గాక దానికై యింత శో ♦ కంబదగునె?॥ 11

ర్జు— (మఱింతయధైర్యముతో) కృష్ణా! నాకేమియోకాని యట్టి ధైర్యముండకున్నది. నాకేదియోగొప్ప యాపత్తు సూచించుచున్నది. ఇట్టి నామనస్తాపమునకుఁ గారణముండకపోదు.

(ప్రక్కలఁపరికించి) ఇదియేమికృష్ణా!

సీ॥ వందిమాగధులేల ♦ వనటబొందినయట్లు
స్తోత్రపాఠములేక ♦ తొలఁగుచుండె?
బ్రాహ్మణవ్రాతంబు ♦ పాపంబు నామోముఁ
జూడనొల్లనియట్లు ♦ చూచుచుండె
పరిచారకులిదేల ♦ పాడువార్తలనేవొ
చెప్ప నొల్లనియట్లు ♦ తప్పకొనిరి?
శిబిరంబుఁజూచిన ♦ శిథిలమైనటులుండి
చేటుగాలమదేదొ ♦ చెప్పఁదొడఁగె

గీ॥ సంజ వేళయానంతనె ♦ చఱచఁబడెడి
భేరి ఢక్కా నినాదంబు ♦ వినఁగఁబడదు
యిట్టి వన్నియుఁజూడనే ♦ నిప్డుధర్మ
జాదుల విషయమై శంకి ♦ తాత్ముఁడనగుదు॥ 12

కృష్ణ— (తనలో) అయ్యయ్యో! నన్నే యిట్టుల దుఃఖవార్ధిలో ముంచుచున్న నీవింత బాలీతనికిట్టుండుట వింతగాదు. నానోట నే యితనికిఁ జెప్పలేను ధర్మరాజుఁడే చెప్పఁగాక. (ప్రకాశముగా) అర్జునా!

అర్జు— ఏమి యర్జునుఁడింక రానురాను నాకు మఱింత వంతదొంతరెక్కుచున్నది! కృష్ణా! (విచారముతో)

గీ॥ మనలదేవదత్తధ్వని • వినినతోడ
నెదురువచ్చెడు సుతుఁడేల • యెదురురాఁడు
వాని సేనమిత్రయున్ననా • వీనులిపుడు
నెట్టిఘోరవార్త వినునో • యెఱుఁగనకట!॥ 13

కృష్ణ— మునుపెందులకీ చింత లోనికిఁబోయి ధర్మరాజునడిగి తెలుసుకొందము. రారమ్ము

అర్జు— అయ్యో నాకాళ్లాడకున్నవి.

క॥ ఏవానిన్ నేనెప్పుడు
బూవున్ బలెఁజూచికొందుఁ • బూనికఁజెంతున్
దేవా! వానికి నేఁడో
దైవంబోర్వకయె సల్పెఁ • దాళఁగలానే॥ 14

(అని చతికిలఁబడును)

కృష్ణ— ఏమిది యర్జునా నిజము తెలియకిట్లు దురపిల్లనగునా? జేలవగుచుంటివిసుమా

అర్జు— ముకుందా! ఏమిది నాదుఃఖమునకంతయుఁ నాయనుంగు కుఱ్ఱఁడేమైనచో నాబ్రతుకేట్లు? నాకాళ్లు తడఁబడుచున్నవి. కృష్ణా నేను లోనికి రాలేను

కృష్ణ— అయ్యో నీవట్లధైర్యపడనగునా?

(అని యర్జును జూచునంతనే గొల్లని యేడ్చుచు మొగములు దిగవాల్చిన యోధులముందునను దీసుకేగును]

అర్జు— [సవిూపించి దుఃఖాతురముతో జతికిలఁబడి]

ఉ॥ అక్కట వీరలందరును • నాననముల్ దిగ వ్రాలవైచినా
ప్రిక్కకుఁజూడ కేద్వసమ • రంబున నాదగుముద్దుపట్టితాఁ
జిక్కెనటంచు నిక్కమది • సీ! యిఁకనెందుల కయ్యజీవముల్
దక్కుదువయ్యయిష్టపరమ • కాష్ఠ్యనకున్ విజితారి పుత్త్రికా॥

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధర్మజభీములు——హా! హా! యభిమన్యూ (యని మూర్ఛిల్లుదురు)

కృష్ణు—— (దుఃఖమాపుకొనలేక యర్జునుమీఁదఁబడి) హా! హా! సుభద్రాసుతా! హా! త్రిలోకశూర! హా! పితృవత్సలా! హా! హా! యభిమన్యూ నీకెంతగతి పట్టినదిరా వత్సా! అయ్యో! యర్జునా నీకీపుత్రశోకంబబ్బదను కొంటినోయి. అయ్యయ్యో సుభద్ర నేమనియూరడింతును. అబ్బబ్బ శశిరేఖా నీపాట్లు నేనెట్లు జూడఁగలను? ఆహా! ఆనాటి వివాహాపుఁబోరే యింత దెచ్చి పెట్టినదా! అర్జునా నీవింత శోకంబులో మునుంగ నారాతిగుండెయుం బ్రద్దలగుచున్నది లేలెమ్మిఁక నోర్వలేను- క్షత్రియుల కిట్టివి తప్పవు. (అని యేడ్చును).

అర్జు—— (మూర్ఛదేఱి) హా! హా! నాకుమారా! నీకెంతలోఁగాలమైనదిరా పుత్ర! తండ్రీ నేనెట్లు బ్రతుకఁగలను నాకేదిదిక్కు?

సీ॥ హాకుమారానీదు • రాకేందువదనసం
దర్శనంబునఁగాక • తాళఁగలనె ?
హా! పుత్రకా నాదు • పాపంబుచే నీవె
ముందుగానాకంబు • నందితయ్య
హాకుట్టి! నీవేవొ • నాకుద్ధరింతువం
చెంచితిఁగానియి • ట్లెంచనయ్య
హా! ముద్దుపట్టి నీ • యమ్మనీకైయేడ్వ
నేనిజూచుక యూర • డిల్లమందు?

గీ॥ హా! కొడుక! నినుఁజూచిమే • మందఱమును
బ్రతుకుచుండఁగమాలదై • వఁబునిన్నె
యెగురవైచుకపోయెనే • తగునటంచు ?
నేమిసేయుదు నింకనా • కేదిదిక్కు? 16

(అని తలగొట్టుకొని యేడ్చును)

కృష్ణు—— అయ్యయ్యో! అర్జునా! ఇంత కడుపు పగుల దుఃఖించుట తగదు శత్రువీరులఁ జెండాడి క్షత్రియోచితంబైన మరణంబు నొందినాఁడు

(ధర్మజునివైపుఁదిరిగి) రాజా! నీవునిట్లువాపోవనగునా తేలెమ్ము నీయర్జునుఁ జూచికొనుము.

అర్జు— కనుపు పగులుచునేయున్నది. దుఃఖమెక్కడిది? నాగుండె రాతిగుండెకాని మఱేమియుఁగాదు. హాకుమారా! త్రిలోకశూర!

సీ॥ ప్రేవులుమాలలా ♦ జెడిదంపురక్తంబు
గంధమానీకు ♦ శోకమలనయన
కాకియేకీరమా ♦ ఢాకినీభూతముల్
దాసీజనంబులా ♦ భాసురాంగ!
శిరములేయుపధాన ♦ వరములానీకు ర
త్నాళియేదీపమా ♦ యచలధీర?
ఛత్రముల్ పువ్వులా ♦ చిత్రిమా మొండెముల్
మురిపెంపుఁపటములా ♦ముద్దుకుఱ్ఱ
గీ॥ మాంసమస్తిష్కపేశల ♦ మహియెనీకుఁ
బట్టుపరుపుల మెత్తని ♦ పాన్పుఁటోయి
శత్రుభీకర మానీదు ♦ సమరధర్మ
మనెడిభార్యతోడ సుషుప్తి ♦ నందితయ్య॥ 17

కృష్ణ— అర్జునా! ఏటికీ వెఱ్ఱితలంపులు లేచి నీయన్నదమ్ముల నూరడింపుము

అర్జు— అయ్యో! మమ్మందఱిని నాముద్దుకుఱ్ఱండే యూరడించినాఁడు నాగొంతె మకోర్కెలన్నిటి కంతము జూపి మమ్మీతీరున నన్నుఁగలసికొమ్మని యూరడించితివిరా? తండ్రీ.

చ॥ నిను నరగంటయైనవిడ ♦ నేరని నీదగు భార్యనుత్తరన్
ఘనమగుశోక వహ్నిమఱు ♦ గన్విడితేయకటా యరాతిశో
షణచణ! నీదుతల్లిసుత ♦ సంపదలేమిని దీనఁజేసితే?
రణమహినీసు దేహము ది ♦ రంబగు బూడిద దోగియున్నదే?॥ 18

అయ్యయ్యో అన్నయా! ధర్మజా మనలనందఱి గోతిలోనికిఁద్రోసి స్వర్గమున కేగిన నాముద్దుఁకుఱ్ఱఁడెట్లు తలఁప కొలఁదికిమీ ఱునో తెలుపవా?

ధర్మ— (అర్జునుఁ గౌగిలించుకొని యేడ్చుచు)

గీ॥ గురుఁడు పన్నినతమ్మిమొ ♦ గ్గరముఁ జించు
వారిఁగాఁగ యభిమన్యుఁ ♦ బంపి నేనె
వానిఁజంపించితినిగటా! ♦ పార్థ నేఁడు
పుత్రఘాతుకుఁడైన నా ♦ పుడమినిపుడు॥ 19

అర్జు— హా! పుత్రా! హా! యభిమన్యూ! త్రిలోకవీరుఁడవయ్యు నెట్టి యికట్టులఁ బాల్పడితివిరా తండ్రీ! నీకుఁ దమ్మిమొగ్గరముఁ జించుటయేకాని వెడలి వచ్చుట చెప్పలేక పోతినిరా బాబూ! నేనేయింతటి పాపమున కొడిగట్టితిరా స్వామీ! నేనేమి సేయుదురా బిడ్డా! నాకీదుఃఖమెట్లుపోవురా నాయనా! నేలేనని యెంచియే యీవ్యూహము పన్నఁబడినదిరా! తండ్రీ!

క॥ కట్టా ద్రోణుండా! నా
పట్టికొఱకె పన్నితయ్య ♦ పద్మవ్యూహం?
బెట్టుల మనసొప్పెను నీ
పట్టికొఱకె యింత సేయఁ ♦ బాడఁడవుకదే॥ 20

కృష్ణ— ధర్మరాజా! నీవట్లనుట తగునా? నీవేమి చేసితివి? కాని మన భీమాదుల వెంటనరిగిరా లేనేలేదా?

ధర్మ— ఉ॥ ఏమనిచెప్ప? సంగరమ ♦ హీస్థలినట్లభిమన్యుఁడక్కటా!
యామొనఁజించిలోనికి మ ♦ హోద్భుతమారఁగఁ బోవ వెంటనే
మేముఁ జనంగ మధ్యమున ♦ మించినవిక్రమ మొంది సైంధవుం
డేమియొకాని యడ్డుపడి ♦ హీనులఁ జేసెను మమ్మునందఱన్॥ 21

అర్జు— (దుఃఖముతోఁగూడిన మహోగ్రాగ్రహముతో) ఏమేమి? ఎంతపని జరిగినది ఓరోరి సైంధవ ఛండాలా! ఎంతఁజేసితివి! ఓహో! అగ్రజా ధర్మజా! కృష్ణ భగవానుఁడా ఓపంచభూతములారా!

మ॥ వినుఁడీ నాదుప్రతిజ్ఞ సైంధవుని నే ♦ వీరుండురక్షింపగాఁ
జనినన్ భీకరసంగరాంగణమునన్ ♦ సర్వారివీరుల్కనుం
గొనఁగా సూర్యుఁడు రేపు గ్రుంకకమునుపే ♦ క్రూరంబుగాఁ జంపుదున్
బొనరన్ జేయనిచో, ధనూవరముతో ♦ బూదైపోదును గాగ్నిలోన్

(ధనుష్టంకారము జేయఁగను తోడనే భేరీఢక్కానినాదములు వినంబడును.)

కృష్ణ— అర్జునా! నీప్రతిన మఱొకలాగగునా?

అర్జు— సాక్షాత్పరమేశ్వరుండవైన నీవుండ నాకేటికి బావా?

కృష్ణ—ధర్మరాజా! మేముపోయి సుభద్రాదుల నూరడింతుము సెలవా?

ధర్మ— మహానుభావా! చిత్తము.

(అని యందఱునిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

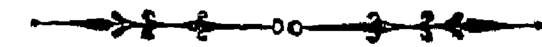

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

తృతీయాంకము.

ప్రదేశము—సుభద్రాంతఃపురము

ప్రవేశము-సుభద్రార్జునులు కైదండఁబూని తోడనే కృష్ణుఁడు

సుభద్ర—(ఏడ్చుచు) ద్విపద.

ప్రాణేశ మురిపెంపు ♦ బాలునివీఁడి
ప్రాణంబు నిల్పంగ ♦ వశమౌనె మనకు?॥ 1

అర్జు—(ఏడ్చుచు) కాంత! దురంతశో ♦ కంబునమున్చి
యంతంబుఁజేయంగ ♦ నబ్జజుఁడెంచె॥ 2

సుభ—ఏడఁబోతివికుఱ్ఱ! ♦ ఏలమాకడుపు
మాడఁజేతువురార! ♦ మారశరీర!॥ 3

అర్జు—పృధివీతలంబేలి ♦ పేరొందెదంచు
విధువంశదీపక ♦ వేచితోనుంటి॥ 4

సుభ—అయ్యయ్యో నాపుత్ర! ♦ యరిసంఘములరఁ
జయ్యనంబోదువే ♦ స్వర్గంబుఁజూడ॥ 5

కృష్ణ—(కన్నీరుఁదుడుచుకొనుచు)
అమ్మ! సుభద్ర! నీ ♦ యాత్మజుఁడరులఁ
గిమ్మన నీకచె ♦ క్కిదివంబుఁబోయె॥ 6
వానికై యిట్లెంతో ♦ వందురఁదగునె?
పూని బిడ్డలకిట్టి ♦ క్రియకాదెకీర్తి॥ 7

అర్జు— కాలఁబ మాపైనిఁ గక్షగట్టిఁబసి
బాలుఁడై దొఱకెమా పాపిబాలులేవె?॥ 8

సుభ— మాప్రాణములకన్న మక్కువఁజూపు
పాపనిఁజంపదైవంబెట్లు కడఁగె?॥ 9

కృష్ణ— గీ॥ అమ్మ! దేవుఁడుచంపెనం చనగఁబోకు
వానియాయువు మూఁడిన వాఁడువోయె
బోవుచు విమలకీర్తిని బొందినాఁడు
పోవువానితో మనమును బోవుటున్నె॥ 10

కావున నీవలవంతఁ దక్కి కొండంతభారము మీఁద వైచుకొనిన నీమగని నోదార్పుము. అదియుఁగాక క్షత్రియకాంతవైన నీవిప్పుడు సంతసింప వలసిన సమయమేయిది! ఏలయనిన.

ఉ॥ సంగరమందు శత్రువుల సర్వసుపర్వులు హాయిహాయనన్
రంగదఖండితాశుగ ప రంపరఁగుయ్యిడఁజేసియే గనో
యంగన! నీతనూజవరుఁ డట్లగుటన్ దగవీరమాతవై
భంగితశత్రుఁడైన నరు భామినివైతివి చింతయేటికే?॥ 11

కావున నీవెడగు చింతలుమాని ధైర్యము వహించి కించ నొందక నామాట విని నీమగనినోదార్పుము.

సుభ— (ఏడ్చుచు) అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా!

ఉ॥ యెవ్వని మోముఁజూచుకమ హీవరులందఱు యుద్ధరంగమం
దవ్విధి నిల్చిరో యెవని కైవసుధాసతి వేచియున్నదో
యెవ్వనితోడి లోకమయి యుందఱుముంటిమొ యట్టిపట్టియే
చివ్వనఁబోవ ధైర్యమఁట ధీయిఁక నెందులకయ్యజీవముల్॥ 12

అర్జు— హా! సుభద్రాకుమారా! ఆహా శశిరేఖాప్రియా! అయ్యోనాయనా చతురుదధి పరీత ధరావలయం బేలుదువనుకొంటి గాని యింతలో నంతమొఁ జెందుదు వనుకొనలేదురా తండ్రి! పరమనిర్భాగ్యులమగు మాకేల పుట్టితివిరా! ఇఁక నెవ్వరికైన బుట్టిననీపాట్లు తప్పిపోవునేమోకదరా పుత్రా! ఆపాడుపద్మవ్యూహమేటికి నాబ్రాహ్మణ హతకుఁడు పన్నవలె నీసైంధవ ఖండాలుఁడేటికి మనవారి నిలువరింపవలె?

సుభ — (దుఃఖాతురయై) నాకడుపుఁ దరిఁగోయుచున్నది నాయనుంగుకుఱ్ఱా! నన్నేమని యూరడిల్లుమందువు నాకేది తెరవుజూపింతువు? నేనెట్లింకఁబదిమందిలోఁ దిరుగాడఁగలను? నాముద్దుముచ్చటల నేరుదీర్తురు. అయ్యయ్యో! మా వంశమునకు మొలకయేది? అబ్బబ్బ! యీదుఃఖమాపుకొనఁజాల! అన్నయ్యా! నీవేదియో త్రికాలవేదివనుకొంటిని నీకైనఁదెలియలేదా! ఆహా! నాథా! నా కుఱ్ఱను రక్షింప లేకపోతిరా; నాకడుపు చెఱువగుచున్నది అహా! నాబిడ్డా! ఎక్కడకుఁబోతివి. ఇఁక నేదియో యుత్తరమాకొక కొమ్మఁజూపుననుకొంటిమి అదియేమాకు దిక్కైనదా ?

కృష్ణ — అమ్మా! సుభద్రా! ఏటికీవెర్రితలంపులు! నీకుర్రని కాయువుమూఁడిన నాపఁగలవారుండిన నేమిసేయుదురు! ఇఁకనైన నీదుఃఖము మానుము. ఉత్తరాగర్భమే మనకేడుగడయను కొనవలసివచ్చినది. ఉన్నంతతో సంతసింపకపోయిన వారినితోఁబోవుట లెక్కడనైనవండునా? అర్జునా? కర్తవ్యాంశము మఱచి ప్రాకృతునిఁబోలి దుఃఖాక్రాంతుఁడవై యేలదురపిల్లెదవు. క్షత్రియకులమందుఁ బుట్టుపత్రినరునకునిట్టివితప్పవుకదా? అదియుఁగాక క్షణభంగురములైన నీదేహములకై యిట్టివలవంత బొందఁదగదు సుమా! ఏదియెట్లున్నను గులాచారము మఱువనగునా? యుద్ధరంగమందెల్ల నేమిజరుగవలసియున్నదో యోచించి తత్కార్యనిర్వహానమందాసక్తియుండు టొప్పుఁగాని యిట్లుపోయినవానికై యూరక వాపోవఁదగునా! ఏడ్చినలాభమున్నదా! అమ్మా! సుభద్రా! నీకేమివెర్రి! ఇంక నిల్లెందులకేడ్చెదవు? ఏడ్చిననీకుర్రవాని సంపాదింపఁగలవా? లేలెమ్మ కన్నులఁ దుడిచికొనుము. దివ్యమంగళవై నీమగనిరేఁపటి విజయమునకై నీయిష్టదైవతముఁ బ్రార్థించుము నీమగనిబాగే నీబాగు-శుచివగుము లేలెమ్ము. అర్జునా! యుద్ధప్రారంభమందు నాచదివిన చదువులు నట్టేటఁగలిపితివా? లేలెమ్ము- యూరకవాపోవ లాభము లేదుసుమా!

అర్జు — బావా! దుఃఖమేలేదు. హృదయము బాయియై యేమోయున్నది. నాముద్దుబిడ్డఁడెప్పుడునన్ను వదలెనో యప్పుడే నిశ్చలమైనది. కర్తవ్యమునకేమున్నది. శత్రుఁడైనఁ జావవలె నేనైనఁగావలె

(తెరలో)

గీ॥ పాఱిపోవంగనీకేటి ♦ భయముచెప్పుమ ।
కర్ణుఁడాదిగాఁగల్గుయో ♦ ధార్ణవంబు ।
దాటఁదరమెశివునకుఁబో ♦ రాటమందు ।
సభయమిచ్చితిలెమ్మిఁక ♦ నడలనేల ? ॥ 13

అర్జు— బావా ! యీకంఠస్వాన మెవరిదియైయుండునో ?

కృష్ణ— ఇఁక నెవ్వనిది. ద్రోణునిదే! సైంధవునికేయభయమిచ్చి నట్లగపడుచున్నది.

(మఱలఁదెరలో)

దేవా !మనవార్తావహుఁడు చారిత్రుఁడు ద్వారముకడవేచి యున్నాఁడులో నికి సెలవా ?

అర్జు— వేవేగప్రవేశపెట్టుము. దేవీ ! యుద్ధపరిచారము వినఁగూడని నీవులోనికిఁ బొమ్ము.

సుభ— చిత్తము (నిష్క్రమింపఁగాఁ జారిత్రుఁడు ప్రవేశించును)

చారిత్రుఁడు-జయము జయము భూపాలచంద్రా !

అర్జు— చారిత్రా ! విచిత్రంబు లున్నవియా ?

చారి— దేవా ! రోదనంపుఁగౌరవశిబిరమురనుండి యేతెంచుచుంటి.

కృష్ణ— రోదనమేలరా వారికి ?

చారి— వారికిఁ గలిగిననేటి విజయమే కారణము.

అర్జు— అదెట్లురా ?

చారి— గీ॥ మోసములుజేసి జయమును ♦ బొందినట్టి ।
కౌరవులకు భవద్దివ్య ♦ గాండివప్ర ।
యుక్తశరవర్షభయమింత ♦ యుండఁబోదె ? ।
గర్భనిర్భేదములగువా ♦ క్యములవినరె ? ॥ 14

అర్జు— (విచారసూచకముగా ఆపైనసన్కుమార భానుఁడ స్తమించిన దాదినే మి జరిగినదో సవిస్తరముగా విన్నవింపుము

చారి— దేవా ! అవధారు. అట్లుదౌశ్శాసన్యాభిమన్యుకుమారు లిరువాగువారచ్చె రువడిచూడ, విమాన చారులెల్లరు ముక్కుమీఁద వ్రేలుపైచికొని యట్టె

యాశ్చర్యపడ, స్వర్గపుర కాంతలురారమ్మని పూలమాలికలెత్తినిలువఁ బోరిపోరి, వీరోచితమగు, విజయశ్రీ గ్రహించి, దివినలంకరించిరి.

కృష్ణు— తరువాతఁ దరువాత

చారి— దేవా ! అదేమి సంతసమోకాని కురురాజాది ధార్తరాష్ట్రులెల్లరుత్తమసుతుడనిఁ బడెనని యావంతయు, విచారింపకయే, తుచ్ఛవిజయ మొందితిమి కదా, యనియైన సిగ్గులేక, చంక లెగురవేయఁ దొడంగిరి.

కృష్ణు— సంతసము గాకేమిరా వారికి ?

గీ॥ కురుకులబలాటవీదవా • నలుఁ డనిమిష ।
దుర్నిరీక్ష్యశరాసన • దోర్బలుండు ।
మీఁదఁబడి చంపఁగానుద్య • మించుసింగ ।
మును సురపురికినంపిన • మునముగాదె ? ॥ 15

అర్జు— తరువాత.

చారి— తరువాతనో దేవ ! ద్రోణుఁడు తానే యీమోసమునకుఁ గారణమనియో లేక దేవరకిది యెట్లును తెలియకపోదని భీతియో, కాక కుమారునిపై సహజప్రేమయోకాని, సైన్యమునకు ముందుగానే, ఖిన్నుఁడై తనరథముఁదోలించుకొనిపోయె. అశ్వత్థామయు, వెంటనంటె. కృపుఁడు గోడమీఁది పిల్లివలె, గజతండములలోఁ బడిపోవుచుండెను.

కృష్ణు— మోసములు జేసితిమని, పశ్చాత్తాపమై యుండవచ్చును.

అర్జు— గురుపుత్రులిద్దరిట్లు పోవుటజూచి కౌరవులేమైన ననుమానించలేదా ?

చారి— అనుమానించక పోవుటకుఁ గర్ణుఁడులేఁడా ? అవధరింపుఁడు. అట్లుపోవుచున్న ద్రోణాశ్వత్థామలు వినునట్లు కర్ణుండురారాజుతోనిట్లనియె.

శా॥ కంటే ! మిత్రమ బ్రాహ్మణత్రయముసం • గ్రామంబులోనీజయం ।
బుంటన్ జూడఁగలేకయో నరప్రితా • పోత్తాపభీతార్తతో ।
గంటుల్ వారినదేహబాధవలనో • కష్టంబుతో ఁటిక్కిన్ ।
గంటన్నిన్నొకసారిఁజూడకయె • మూఁగల్ బోలుచున్ బోవుటల్ ॥ 16

అర్జు— ఏమేమి ! సూతాధముఁ డెంతటిమాటలాడెను.

చారి— దేవా ! కలపువాసనపోవునా ?

కృష్ణు— వారలదివిని యూరకొనిరా ?

చారి— ఊరకొనుటయేనా ! కర్ణుని ప్రాణములు నిల్వకయే పోవును వినుఁడు యిట్టి యసందర్భపుఁ బోటుమాటలీ పెల నాటినాట, వానివైపుఁ దిరిగి గురుపుత్రుఁడు చల్లునవాలుఁ జెకికిరోషకషాయితాక్షుఁడై యిట్లువాక్రుచ్చె "ఓరోరి ! శూరమ్మన్య! అనన్యసామాన్యాభిమన్యు బాణపరంపరాభిఘాతజర్జరీభూత కురుకులనాశన ధౌరేయ యోరి రాధేయా ! కురురాజు చెవిలో జోరీఁగవై కొండెములు సెప్పుట నీపనిగ్గాదు. మాపైకీర్ష్యయున్న గత్తిఁగట్టి దిట్టరివై రమ్ము మీయందఱి చేతులలోఁ జారిగిన వాళ్ళాసని నభిమన్యునకెఱయిచ్చి బాలునొక్కనిఁజేసి పలువురుగూడి చంపితిమికదా యనియైన సిగ్గులేక మీరందఱు చంక లెగురవేయుట చాలదా ! సాయంసంధ్యానుష్ఠాన సమయమాసన్నమాటచేఁ బోవుచున్న మమ్మిట్టులనుటనీ నీచబుద్ధియే వెల్లడియగుచున్నది. అచ్ఛస్ఫటికముగూడమసియబూసినగాసి జెందునట్లు నీరాజు నీమాటలకుఁ జెవినిచ్చి చెడుచున్నాఁడు. నిన్నుఁ జంపఁ బ్రతిజ్ఞఁగొనిన నర్జునుఁ జూచి నీకుభయముండవలయు. ఇఁక నొకసారిట్లనే ప్రేలితివేని నీతల వ్రక్కలగునని యూరకుండెను.

అర్జు— చారిత్రా ! వాలుఁ జెఱుకునంతటి కోపమంతలోనే చల్లారినది చూచి తివా బ్రాహ్మణుల కోపము.

చారి— దేవా ! వానికొక కారణముగూడనుండెను. కృపాచార్యుఁడు పోటుమాటలేలయని కనుసైగఁ జేసెను.

కృష్ణు— దుర్యోధనుఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనా ?

చారి— దేవా ! దుర్యోధనుఁడు కాలమహిమచేఁ గాఁబోలు బెల్లముఁ గొట్టినఱాతివలెనే యూరకుండెను,

అర్జు— తనమిత్రునిదే తప్ప నిగ్రహించియుండఁబోలు.

కృష్ణు— తరువాత :

చారి— ఇట్లు మెలమెల్లగ యోధులెల్లరు గుడారములు జొచ్చిరి. నేనుప్రళయకాలాభీల పుష్కలావర్తఘనాఘన గర్జారవముఁబోలి దేవర ప్రతిజ్ఞావచన

ములు కౌరవహస్తాలంకృత ధనూవరములు వారిమనోరథములతోడ జాఱి క్రిందఁ డొల్లధాత్రీ రాష్ట్రకాంతాగళ విరాజమానమంగళ సూత్రములు పుటుక్కుమని తెగునట్లు మేరువుబోలు నేదునచ్చటినాదముతోఁ గలసి యూడ భేరీని నాదములతో నొక్కపెట్ట భూమిసప్తకుల పర్వతములు దిర్దిరందిరుగునట్లు వినవచ్చెను. అటుతరువాతఁ గొంతవఱకుఁ గౌరవశిబిరములు పాడిండ్లవలెనే నిశ్శబ్దములైయున్నవి కానియొకత్రుటిలో సైంధవశిబిరంబునఁ బెద్దయేడ్పువినవచ్చినది. అదేమనిచూడ సైంధవుఁడు దేవరవచనములాలించి విలపింపఁదొడంగిన వానితోనాఁడువారును నేడ్వసాగిరి. ఆరోదనము తుదకెల్లరకుఁదెల్లంబయి యుల్లంబుల భేదిల్లమొదలు పెట్టినది. అప్పుడాతఁడు తనకేడుగడయగు దుర్యోధనుఁడిక్కడి వృత్తములవారి వార్తావహులచేఁ బేరోలగంబునముందుసంతసంబున వినుచుండఁబోయి యనాథాంగనవలెఁ బెద్దపెట్టున రోదనము జేయనారంభించెను.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఏమేమి! తరువాత! తరువాత!

చారి— తరువాతనో దేవా! కౌరవయోధవులిది యేమనియచ్చెరువడిచూడ గణ్ణా ద్యాప్తవగణంబురానున్న కష్టముదెలియక చింతింప రారాజాతురమునవగ్గరకు దీసిముందలింప నెట్టకేలకుఁ గనులనుండి బాష్పధారలు కాలువలయి పాఱ గద్గదికముతో సైంధవుండిట్లనియె.

శా॥ ఓనామిత్రవరేణ్యులార! వినుఁడ ♦ యోగ్యావాదుదీనోక్తులన్
నేనేసంగరమందుఁ బాండవులకున్ ♦ నిక్కంపుశత్రుండనో
కానీనస్నైధనంజయుండుపటుసం ♦ గ్రామాంగణంబందురే
పేనాకంబుజొరంగఁజేయునఁటని ♦ ర్భీతుండనైనిల్చినన్ 17

గీ॥ బ్రతికియుండినబలుసాకు ♦ నతులితముగ
మెసవిబ్రతుకంగవచ్చునీ ♦ వసుధయందు
వరకపిధ్వజుఁడాడిన ♦ పల్కునిజము
గాకయుండునేకృష్ణుండు ♦ గలిగియుండ 18

కావున నాయవి దీనోక్తులని నిరసింపక కరుణార్ద్రహృదయులై నాకుఁబోవ సెలవిచ్చిన నేనిదేప్రాణ సంరక్షణార్థమై నడియడవులఁబడిపోయెదనని వెక్కివెక్కి యేడ్వసాగెను.

అర్జు— ఛీ!ఛీ! బాలిశాధమా! కులాచారకుఠార! అఁడముండా! మాకులమునకళ్లుండవయి మాకును దలవంపులు దెచ్చుచుంటివి. చారిత్రా! యేతచ్చరణాగత రక్షణబిరుదాంకుఁడగు సుయోధనహతకుఁడేమని మందలించునో నుడువుము విని యెదను.

చారి— దేవా! యిట్టియధీరాలాపంబు లాలింపఁగురు కుమారాద్యాప్త వర్గంబుమిగులవగలఁబొందిరి. ఇతరసామంతరాజులులోలోననవ్వికొనఁబోడంగిరి. గురుకృపాశ్వత్థామాది పాండవపక్షపాతులు దేవరకిది యొక్క శుభసూచకముగా యోచించిరి. అప్పుడు రారాజు కర్తవ్యాంశమాలోచించు వానిఁబోలెనట్టిత్తరువుఁబుతుణించెను. కొందఱుయోధులు తమకేదిమూఁడునోయనియింటికిఁ జల్లచల్లగజాఱిరి. అంతరాజు తేజీపారఁజూచి సైంధవునితోనిట్లయె.

గీ॥ పాఱిపోవఁగనీకేటి ♦ భయముబావ!
నరుప్రతాపమోర్వఁగయోధ ♦ వరులులేరె!
శరగురుండయినద్రోణుండు ♦ పరబలాఢ్యుఁ
డైనకర్ణుండున్నిప్డు ♦ కానకిడునె? 19

కావున నీవిట్టియధీరాలాపంబులవీడి నీవీడుజేరి నీయాడవారలతో సుఖంబుండుము. అనిచెప్పనంత నాతఁడు నన్నుఁజంపుకొననిచ్చయున్నఁ బోనీకుము లేకున్ననన్నువదలుము.. త్రిలోకభీకరానేక సాయకనాయకుఁడైననదుండు వరవానరశేఖర ధ్వజాలంకృత దివ్యస్యందనముపై సుందరవదనారవిందమందు మందహాసముఁదోఁపఁ గోదండోత్తమ గాండీవజ్యాటంకార చలద్బ్రహ్మాండుఁడై యంబకపరంపరఁ బర్వుచునురువడింప నిలింపులకన్న మాటమేల సాక్షాన్నిటలాక్షుండెదుర నిలువఁగలుగడనుట నిస్సంశయము. ఈనాఁడు బాలునిపోరాటములోవలె మాయలుబన్నుటకు మాయలమారికృష్ణుండుండెఁగదా! అట్టివారిఁ దేఱిచూచుటకును మనకర్ణాదియోధబృందములోడకుందురా! కల్ల!కల్ల! నేనీరణమందున్న నాప్రాణములకు నిరాశజేసుకరావలెఁగానినన్నుఁగాపాడువారుండరు కావున క్షమించి యనుజ్ఞనిమ్మని కాళ్ళపైఁబడెను.

కృష్ణ— అరణ్యమధ్యంబునఁ బనకైన పాట్లిప్పటికి జ్ఞాపకముజూపెఁగాఁబోలు

చారి— తరువాత నో దేవా! రారాజోడకుండ మని లేపఁదీసి ద్రోణునియొద్దకుఁ దీసుకొ
నియేగి నీకెట్లయిన రక్షింపక తప్పదని కాళ్ళపైఁబడవైచి తానునుబడెను.

అర్జు— ఏమేమి! ఆమహాత్ముఁడేమనెనో!

కృష్ణ— ఈమర్యాదకొడంబడకుండునా?

చారి— దేవా! అప్పుడాతఁడు వారలిద్దరిలేవనెత్తి యక్కునఁజేర్చి యనునయవాక్యం
బులఁబెక్కు వక్కాణించి తుదకభయమిచ్చితినని సైంధవునకు ధైర్యము చె
ప్పి యోదార్చెను అప్పుడాతండెట్టకేలకు దృఢపడి యింటికేగెను నేనునిట
కు దేవరదర్శనార్థమై యేతెంచితి.

అర్జు— చారిత్రా! చిత్రములు విచిత్రములుగా ముచ్చటించితివి పొమ్ము.

చారి— చిత్తము. (అనినిష్క్రమించును)

కృష్ణ— నేనొకందులకుఁ జింతించుచుంటి

మ॥ కదనంబందున సైంధవున్ జెనకుటల్ ♦ కాకుండినన్నెవరె
య్యేదో చేయఁగలనంచుఁ బల్కితివి; యా ♦ యింపైనవాక్కుల్విన౯
ముదమై వారలు సైంధవు౯ రణభువి౯ ♦ బొల్పొప్ప రక్షింపఁగా
ముదిపారుం బురికొల్పవాఁడభయమున్ ♦ మోదంబుతో నిచ్చెఁగా 20

మరియు

గీ॥ ముదుసలియటంచు మనమున్న ♦ గదనమందుఁ
గదలమెదలనీయక యొ సురి ♦ క్కంగఁజేయుఁ
గరుణమైవదలిననిల్వఁ ♦ గలముగాని
యతని బాణపరంపరన్ ♦ బరితుకఁగలమె?॥ 21

అర్జు— (ఆబ్బురముతో) బావా! మహానుభావ! యెందులకీపిఱికి మందు? యిటు
వినుము.

మ॥ గురుడైనన్ గిరిగర్వభంజక మహా ♦ ఘోరస్వరూపోద్ధత్స్వరం
దరుఁడైన౯ ద్రిపురాసురోద్ధతిహార ♦ చ్చండోగ్రశూలస్ఫుర
త్కరుఁడైనన్ గమలాసనుండయినసం ♦ గ్రామంబులో నేపున
న్నరికట్టన్ సమకట్టలేఁడనుటస ♦ త్యంబింక శంకేటికి౯ 21

అదియునుగాక మహాత్మా!

ఉ॥ లోకము లెల్లబొట్టనిడి • లోటొక యింతయులేక ప్రోచు నీ
ధాకకుమీరువాఁడుగలఁ • డాభువనత్రయమందుఁ జూడఁగా
నాకిఁక నేటిభీతికడ • నంబున నానొగ లెక్కి నీవెయ
స్తోకరయంబునన్ రథముఁ • దోలుచుఁ బోవఁగ దేవకీసుతా॥ 22

కావున భవదాజ్ఞానుసరణ సమర్థుండనైన నాకిఁక విశేషమందుఁ బోయెదను

కృష్ణ— ఔనౌనది యెటులుంగకపోలేదు. కాని నీవిప్పుడు శుచివై పశుపతి నారాధించుము.

అర్జు— ఏటికి బావా!

కృష్ణ— ఏటికన నేటికి నామాటఁ బోటుపోనియ్యక యెందులకో ముందుముచ్చటించెద గాని యయ్యార్త త్రాణపరాయణుండగు శంకరు నారాధించుము.

అర్జు— మహాప్రసాదము. (పద్మాసనుఁడయి చిన్ముద్రపట్టి)
జయజయ శ్రీమద్ధరణీధర కన్యామానసాబ్జభృంగా! యుత్తుంగమాతంగవిభంగా! భసితావృతాంగ! తాండవకేళీసంగా! లీలాధృతకురంగ! మాంపాహి! మాంపాహి! మాంరక్ష (అని నిమీలితలోచనుఁడగును)

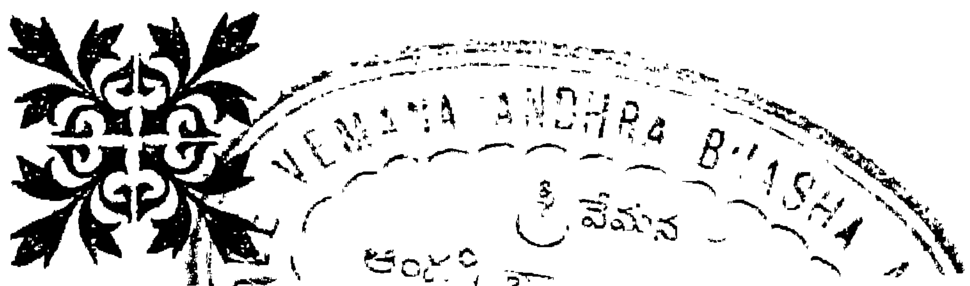
కృష్ణ— (తనలో) ఇప్పుడే యితని నంబరమార్గమునఁ గైలాసమునకుఁ గొంపోవుదుఁగాక

అర్జు— (నిమీలితలోచనుఁడై)

క॥ హరుఁడవు మదీయపాతక
హరుఁడవు సకలభువికంట • కాచారకసం
హరుఁడవు నజ్ఞానాంధమి
హిరుఁడవు కావఁగదె నన్ను • నెంతయుఁ గృపతో॥ 23

(తోడనే కృష్ణుఁడు వానిఁబట్టుకొని యాకాశమున కెగురును యవనిక జారును)

ఇది తృతీయాంకము,

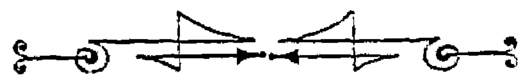

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

చతుర్థాంకము.

ప్రదేశము—కౌరవశిబిరప్రాంతము ప్రవేశము—కౌరవభటుఁడు

భటుఁడు—(పండుకొనియుండి) ఏదియెట్లున్నను భూభారము తగ్గింపఁబడుటయే యీ వెఱ్ఱిగొల్లనికి నా కేనికి నుద్దేశమైయుండును. పోనిమ్ము నాకేల యీబాధ; రాత్రియంతయు నెప్పులు పెడబొబ్బలచే నిద్రఁబట్టలేదు. (ఆవులించి) విధవనిద్ర మఱల మొదలుపెట్టినది: నిద్రపోవుదునా?

2వ భటుఁడు—(ప్రవేశించి) వాని యదృష్టమే యదృష్టము. దరిద్రుఁడు తలఁ గడిగికొనఁబోవ వడిగండ్లవాన యనునట్లు మనవారెంత గింజుకొనినను పెద్దమ్మ నెత్తిపైఁ ద్రొక్కుచునేయున్నది. (పరికించి) బావా! బావా!

1వ భటుఁడు—(నిద్రనభినయించుచు) ఛీ! ఛీ! నన్నుఁబిలువకు నేను నిద్రఁబోవుచుంటిని

2వ భటుఁడు— బావా! నీనిద్రకు గుఱ్ఱులేదేమి?

1వ భటుఁడు—గుఱ్ఱుండుటకు నాదియంత మెలకువ నిద్రగాదు.

2వ భ—మాట్లాడుచు నిద్రించుట నీకొక్కనికే కాఁబోలు నేమి?

1వ భ—ఇప్పుడు నేను మాట్లాడుచున్నా ననుకొనుచున్నావా?

2వ భ—ఇంతకన్న విరుద్ధముగా నెట్లయిన నెప్పుడైన మాట్లాడఁ గలవా?

1వ భ—నీవంటివారు వచ్చినప్పుడే!

2వ భ—ఎంత నేపటినుండి యీనిద్ర?

1వ భ—నాకు మెలకువ వచ్చినప్పటినుండియును.

2వ భ—ఈవికటవుల కేమిగాని నిన్నటి రాత్రి నర్జునుఁడు కైలాసమేగినాఁడఁట వినావా!

1వ భ—(తటాలున లేచి) నారాయణ! జబ్బేమిటి? చెప్పు! చెప్పు! శైవమతస్థుఁడు గనుక నా కైలాసమేగెనంటివి. ఎంతపనిజరిగినది? కృష్ణుఁడుగూడ వెళ్ళినాఁడా

2వ భ—ఏడిచినట్లేయున్నది నీయొకసక్కెములు. తుదవరకు విని మఱియేడ్వుము. కృష్ణుఁడును వెళ్లినాఁడు.

1వ భ—నారాయణ! మొత్తుకున్నట్లె యున్నది! చావు కబురు సందిగ్ధముగాఁ జెప్పఁగూడదని యెఱుఁగవా? నిన్నరాత్రి నెవరెవరేగినారో చెప్పుము.

2వ భ—చావుకబురెక్కడిదిక్కడ?

1వ భ—ఇప్పుడు చావకుండఁ గైలాసమేగినవారెవరు?

2వ భ—కృష్ణార్జునులు.

1వ భ—సరి! సరి! కైలాసమేగి?

2వ భ—అచ్చట శంకరు దర్శిం[illegible]పతాస్త్రము సంపాదించెనఁట

1వ భ—అప్పుడే నీకెట్లు తెలి[illegible]!

2వ భ—నీవలె నిప్పటివఱకు నిద్రఁబోయిన నాకునుఁ దెలియక పోవును.

1వ భ—అయిన నిప్పుడు చుక్క పొడిచినదా?

2వ భ—చుక్కబొడుచుటయే గాదు సూర్యకిరణములు నీప్రక్కఁ బొడుచుటకు సిద్ధముగానున్నవి. చూడుమటు.

సీ॥ పాంథజనులనెల్లఁ ♦ బట్టుక బాధించి
బాధించిపోయెనా ♦ పంచశరుఁడు
తతవియోగానల ♦ తప్తముల్ కోకముల్
గలసితావంతలఁ ♦ దలఁచుకొనియెఁ
జంద్రకిరణజాల ♦ సక్తమై స్రవియించు
విధుమణుల్ దప్పితను ♦ విడువఁబోడఁగెఁ
గుక్కుటంబులునిండ ♦ నెక్కిరెక్కలవిచ్చి
కుక్కురో కోయంచుఁ ♦ గూతలిడియెఁ

గీ॥ బరిసరారణ్య బహువిధ ♦ ఫలకుసుమ ప
రిమళలహరీసమేతవా ♦ తమతులగతి
వీవఁదొడఁగె వృక్షములపై ♦ విచ్చలవిడిఁ
బక్షిజాతంబు లేఁగెఁబ్రి ♦ భాతవేళ॥

1వ భ—(లేచి యావలించి) బావా! నీవర్ణనలో నానిద్రిసంగతి నేమియుఁ జెప్పితివి కావేమి.

2వ భ—నీవింకముందుందువో లేదోయని.

వ భ—నీతోఁగూడఁ గృష్ణునివలె వత్తుననికొంటివా?

2వ భ—నాతోవచ్చిన నీవు లేకపోవుదువను జింతయేలేకపోవును.

1వ భ—నిన్నటిదారి తప్పెనాయేమి?

2వ భ—తప్పదా? నిన్న నభిమన్యుఁడీవేళ నర్జునుఁడును

1వ భ—చచ్చుటకా?

2వ భ—కాదు! కాదు. మనలఁజంపుటకు! రారమ్ము పోవుదము ఉన్నవాల్లుగడియలు పెండ్లాము బిడ్డలఁ జూచుకొన్నఖంచిది.

1వ భ—ఔనౌను నిన్నటి నాబ్రితుకు బ్రితుకుగాదు యీనాఁడు తప్పించుకొని వచ్చినబ్రితుకు బ్రితుకు

2వ భ—ఈనాఁడు బ్రతుకు మనము ముందుఁ దరువాత సైంధవుడునుజముపురమునందే

1వ భ—అంత నిశ్చయము మనకేల (పరికించి) అల్లదిగో చూడు మప్పుడే మన మునలి సైన్యములను గుడికి మేకపోతులఁ దోలునట్లు తోలుచున్నాఁడు

2వ భ—అల్లదిగో జూడుమటువైపు పాండవసైన్య మురువడించి పాలకడలి లాగున మ్రోగుచున్నది. మునుముందదిగో మనపాలిటి మృత్యురథము.

1వ భ— రారమ్మిక కడనున్న మాటపక్కదు.

(నిష్క్రమింతురు)

(వెంటనే కృష్ణార్జునసాత్యకు లేకరథముపైఁ బ్రివేశింతురు)

కృష్ణ—కిరీటీ! సాత్యకీ! ఎందులకీ వృథాకాలక్షేపము పోయియాధర్మరాజ రక్షణార్థమై మీరందఱు నిలుండు.

అర్జు— సాత్యకీ!

ఉ॥ ద్రోణుఁడు నాడినట్టిపటు ♦ రోషపుబ్రతిజ్ఞలవింటివేకదా
మానక మీరలందఱును ♦ మానవనాథునిఁగాచికోవలెన్
నేనొకఁడైతినంచు మది ♦ నీవిఁకఁజింతఁగొనంగఁబోకునా
బాణపరంపరల్ తగులఁ ♦ బాఱకనిల్తురెవారు సాత్యకీ॥ 2

సాత్యకి—మహానుభావ! బావ

గీ॥ దేవతలకైన నిన్నాజిఁ ♦ దేఱిచూడ
రాదటన్నఁబిన్నలగు వీ ♦ రలకువశమె?
యైననీప్రతిజ్ఞలఁ జూచి ♦ నేనొకింత
కాలు నిల్వకయుంటినీ ♦ కదనమందు 3

ఇచ్చట రాజుఁగాపాడుట కంటివా?

గీ॥ శత్రుభీకరుండౌ వాయు ♦ పుత్త్రుఁడుండఁ
దక్కఁగలయోధయూథంబుఁ ♦ బిక్కటిల్ల
ద్రోణునకు మారకగ్రహ ♦ మైన ద్రుపద
సుతుఁడెనిల్వ భయముధర్మ ♦ జునకదేల? 4

కావున నామనవిఁ జెల్లించి

అర్జు— (అర్ధోక్తియందే)

గీ॥ నాదుసంరక్షణార్థమీ ♦ యాదిపురుషుఁ
డైన నారాయణుండుండ ♦ నడలనేల?
అదియుఁగాక యుధిష్ఠిరు ♦ నంతవాని
రక్షణమెకాక యితరక ♦ ర్తవ్యమేది? 5

కృష్ణ— సాత్యకీ! సందేహమేటికి నీవుపోయి యచ్చటనేయుండుము.

అర్జు— నారక్షణముకన్న ధర్మజునిఁగాపాడుటయే ముఖ్యముకదా? నేనిక్కడలేని లోటు నీవుండినఁదీరును గాన వేవేగపోయి మీరందఱుమందరణ వ్యాపార పారీణులై కౌరవసైన్య పారావారమునకుఁ గట్టలైనిలుఁడు.

(అంతఁ దెరలో)

శా॥ ఏఁడీయర్జునుఁడేడిఁకృష్ణుఁడెటరాఁ ♦ డేలాసమీరాత్మజుం
డేఁడీసాత్యకి వీరలంవఱెపుడెం ♦ దెందుండిరోచూడమా

తోడన్ సంగరమందుఁ బోరెదరొ లే • దో వేళయున్ మీఱెపీ
రాడంగాఁగలరెన్నొ భిరములఁగా • ర్యంబింత కాలేదుగా॥
(తోడనే రణభేరి మ్రోఁగును)

కృష్ణ— సాత్యకీ ! త్వరపడుము. త్వరపడుము చూడుమా దుశ్శాసనుఁడెట్లు క్రొవ్వెక్కి కుక్క మొఱఁగునట్లు ప్రేలుచు రణభేరి మ్రోఁగించుచున్నాఁడో !

సాత్య— చిత్తము. అర్జునా ! సెలవా !

అర్జు— వేవేగ మేగుము.

సాత్యకి:— చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(తెరలో)

పంచచామరము.

అరే ! దుష్టదుశ్శాస • నా ! యేమియంటే !
దురంబందు నిన్నిష్ట • ద్రిఁగంగఁజేతున్
దిరంబైన గదాదండ • తీవ్రహతిన్గా
వరంబింకఁగానీదు • ప్రాణాలఁజిల్తున్ ॥ 7

(రణభేరి మ్రోఁగును)

కృష్ణ— కనుఁగొనుమా ! భీమసేనుఁ డప్పుడె దుశ్శాసనుపైఁ బడియె

అర్జు— (పరికించి) చూడుబావా ! యీబ్రాహ్మణునివ్యూహనిర్మాణచాకచక్యము.

మ॥ శకటవ్యూహముఁ బన్నిమధ్యమునన • క్షంబొండు నిర్మించిదా !
నికిలోఁగాఁ గురురాజ సైంధవబలా • నీకంబులన్ నిల్పివా
నికి సూచీవిధమొప్ప సైన్యమునుబ • న్నించెన్ బలోపేతుఁడై
శకటంపున్ మొనముందునిల్చెగురుఁ డా • శ్చర్యంబుదాకొల్పుచున్ ॥ 8

కృష్ణ— పార్థా ! చూచితివా ! యీదుశ్శాసనుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పినచొప్పననే విందుసాయము మొండిగర్వముచే వ్యూహములో నుండక యిప్పుడు మన భీమునిచేఁ జావమోదింపఁబడుచున్నాఁడు.

అర్జు— అందువలననా ! తీవ్రముగానుండవలసిన ద్రోణుఁడు నాకంటికి నిండుజాబిల్లికంటెను చల్లఁగానున్నాఁడు.

కృష్ణ— అట్లుండుట యాతని ప్రసన్నతచేఁగాదు నీసంకల్పసిద్ధిచేత !

అర్జు— అల్లెట్లగును. నీప్రసాదముచేతనే యనుకొనెదను. మాటలకేమి లెమ్ము గుఱ్ఱములపగ్గముల సడలవిడిచివడివడిఁబోనిమ్ము.

కృష్ణ—నీచిత్తమువచ్చినట్లే ! [అనిరథమువడిగాఁ బోవుటసూచించి] చూడుమిదే యుద్ధభూమి.

అర్జు— అస్మదాగమన సూచకముగాఁ దేవదత్తమును బూరింతువా !

కృష్ణ— ధనంజయా!

గీ॥ నిక్కముగనీదు గాండివ ♦ మెక్కువెట్టి
గుణముసారించి బాణముల్ ♦ క్రుమ్మరింప
దేవదత్తధ్వనికిముందుఁ ♦ దెలుపునవియె
పార్థుఁడుసుఁడీ మముఁజంపెఁ ♦ బడిలమనుచు ॥ 9

అర్జు— నీయభీష్టమేతీర్చెదను (అనిబాణములేయవానినఱకుచు దూరముగ ద్రోణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణ— అర్జునా !

గీ॥ యజ్ఞవేదికాధ్వజమెంతో ♦ యందమొంద
ధళధళాయతధౌతవ ♦ స్త్రము ధరించి
వరశరాసనమూనుగ ♦ వర్షమాన
దురమునసలుపంగఁబరతెంచె ♦ శరగురుండు ॥

అర్జు— బావా ! వేవేగమాతని సమీపింపఁజేయుము.

కృష్ణ— సరే. (అని యట్లు చేయును)

ద్రోణు—(సమీపించి) అర్జునా !

చ॥ అతులితసంగరాంగణము ♦ నందునిలింపులకింపునింపన
న్నతిభుజ శౌర్యసంపదల ♦ నందిజయించుమి దేధనంజయా!

అర్జు— (అర్ధోక్తియందే)
పితరులఁబోలిదీవనలుఁ ♦ బ్రీతిమెయిన్ బలుపంగ నేఁబరా
జితరిపుజాలుఁడౌటలిఁకఁ ♦ జిత్రిముతౌ నెధనుర్గురూత్తమా!

ద్రోణ— ఆఖండల నందనా! నాదీవనలను మాటయేల? నరసురాసురాళియుఁ డవగుమనినిన్నుఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు గారవించిన గంగాధరుండెప్పుడు నీ ప్రాపైయుండుటయే కాక.

మ॥ త్రిజగద్వంద్యుఁడు రక్షకుండురవిరా • త్రినాధ నేత్రుండుభ
క్తజనానందకరుండు విష్ణుఁడగుసీ • ధాత్రీ ధవుం డిష్టుఁడై |
భుజమైన త్రిలిప్రీతి పెంపువర • ధంబుల్ దోలఁగావచ్చెనో |
విజయా! దీవనలేల? నేఁటి రణప్ర • ద్వికార్యసంపత్తికై ॥ 12

కృష్ణ— ఏదియెట్లున్నను గుర్వాశీర్వాదము సర్వారిష్టహారంబే కదా! కావునఁ దమప్రియశిష్యు మన్నింపవేఁడుచున్నాను.

ద్రోణ— కృష్ణా!

మ॥ మనపార్థుండనినట్లు తండ్రినివలెన్ • మన్నింపఁగాఁగంటి నే |
నునువానిన్ దయతోడనట్లులనె నూ • మల్ జోలెవీక్షింతునై |
ననుదుష్కాలవశంబునన్ రణమున • న్నాహంబయెన్ కృష్ణ! వా
నిని భంగంబొనరింపకుండఁగనె మ • న్నింతున్ దయన్ బార్థునిన్ ॥ 13

అర్జు— మహాత్మ! శరగురుప్రవరా!

గీ॥ దేవదేవుబోలిన మీదు • దీవనలను |
బడయుటే చాలువేఱుగ • మన్ననేల? |
పల్లకై వచ్చియుంటిదా • చకయెమీరు |
రణమొనర్పఁగ సెలవిండు • రయముతోడ ॥ 14

ద్రోణు— (వికటముగా) కిరీటి!

గీ॥ కదనమారంభమైనట్లు • కనుఁగొనఁగ |
మనదుందుభినినాదంబు • వినఁగఁబడదె? |
సజ్యమైయున్న నాధనువుద్ద • శ్యంబుకాదె? |
యింక నేటికి సెలవులో • యింగితజ్ఞ ॥ 15

కావున వేవేగ రారమ్మిదే బాణముల వదలుచున్నాను.

(బాణము వేయును)

అర్జు— (దానిఖండించుచు) మహానుభావా!

గీ॥ మీావలన నేర్చినచదువు ♦ మెదలుమన్న ।
సమరధర్మంబుభంగింప ♦ సాహసింప ; ।
నెవరొ చెప్ప గోఁజికింత ♦ నేనుసిద్ధఁ ।
గోఁజికయత్నింపసుండి స ♦ ద్గురువరేణ్య ! ॥ 16

ద్రోణు— (తనలో) హా ! హా ! నిన్నటి నాకార్యము బాగుగనెత్తి పాడుచున్నాఁడు. ఏమియనుటకు నోరాడకున్నది. లోనికూరక నీనిఁబోనిత్తు మన్న రణధర్మ విరోధ మొకటియే గాక రారాజునకుఁ బ్రబలవిరోధుఁడ నౌదును కానిమ్ము కృష్ణుఁడుండెఁగదా యేదియోనొక యుపాయమాలోచింప కపోవునా ? (ప్రకాశముగా) అర్జునా నావలన నేర్చిన విద్యయేకాన నాకప్పఁజెప్పుము నన్నోర్చినఁగాని నిన్నొక్క యడుగుఁ గదలనీయను.

(బాణము లేయును)

అర్జు— మహాత్మా ! తమయభీష్టమే తీర్చెదను.

కృష్ణ— (రహస్యముగా) ఏటికీవెఱ్ఱి !

గీ॥ ముసలిబాపనితోడనీ ♦ యసమసమర ।
కేళిసల్పుచుంటివికాని ♦ కేవలంబు ।
ధీసమాహారి సైన్యంపుఁ ♦ దెంపుఁగనవు ।

అర్జు— యెఱుఁగుదును నాజివీరుని ♦ నెట్లువిడుతు ? ॥ 17

కృష్ణ— పరిసన్న వాక్యము లాడించుచుండుమేను రథముఁ బ్రదక్షిణమిషలోనికిఁ బోనిత్తును.

అర్జు— పెటుకు మాటలకుఁ దరువాతం బరిసన్న వాక్యముతేల ! నయిష్టము వచ్చి నట్లు రథమూదోలుము నాయిష్టము వచ్చినట్లు బోరెదను.

ద్రోణ— అర్జునా ? యూరకొంటివేల బాణములేవిరావేమి ?

అర్జు— మహాత్మా ! తామశరంబులేసిన నేనేయుదు.

కృష్ణ— (తనలో) ఇదేసమయము. (ప్రకాశముగా) గురుప్రవరా !

గీ॥ తల్లిదండ్రులకన్నమ ♦ మ్మెల్లవేళ ।
యందు సాకినమీాకిదే ♦ వందనము లు ।
(అర్జునువైపుఁ బలికి) అర్జునా మనమాయాన ♦ కరప మెక్కి ।
నేఁడ్ బరిగక మ్మనుజేయ ♦ కేగఁదగునె ? ॥

(అనిరథము నతివేగముగాఁ బ్రదక్షిణముజేసి లోపలికేగును)

ద్రోణు— (చిఱునవ్వుతో) ఆఁ! ఆఁ! కృష్ణా! మాయకాఁడా! ప్రదక్షిణమిమచే లోనికిఁబోయిన వదలుదుననుకొంటివా? వెనువెంటనే నీపేఁపు వ్రక్కలు జేయనా?

(అనివెనువెంటనే పోవును)

(తోడనే యంబర మార్గమునుండి దిగి సౌగంధుఁడు ప్రవేశించును)

సౌగ— అహా! కృష్ణుని చాకచక్యము! ఒకలిప్తలో రథములోనికిఁ బోవునట్లు చేసెను. (పరికించి) అయ్యయ్యో! ద్రోణుఁడును వెంటనంటి యెట్లురుము చున్నాడో?

సౌరభ— (ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! చూడుమా యర్జునుని వెనుకవచ్చెడి ద్రోణప్రయుక్త బాణపరంపరం గత్తిరించి ముందురవహించుచున్న సైన్యమును జించి చెండాడుచుఁ గృష్ణునకు దారిఁ జేయుచున్నాఁడో?

సౌగ— చూడు చూడు సౌరభా! పాపము కృష్ణార్జునులు కుంభ సంభవుని క్రూరనారాచములు పక్షము దూరనొకింత సోలిముఖులేచిరి.

సౌర— అగునగు నన్నయ్యా! కాని యీపారుని చలమేచలము. (పరికించి) అయ్యో దాఁటిపోయిరి.

సౌగం— అబ్బబ్బ! యీద్రోణుని మొగముఁ జూడుము ఖిన్నతవహించి యెట్లు ముకుళించినదో.

సౌర— అన్నయ్యా! యీచతురంగముల పాట్లెట్లుండెనో కాంచుము.

సీ॥ కులిశధారాహతిఁ ♦ గూలుధరాధర
పంక్తియో యనఁగ ద్వి ♦ పప్రకరము!
పెనుగాలి తాకుచే ♦ విఱుగుధారాధర
రాజినానుద్భట ♦ రథనయంబు!
లింద్రజాలికకోల ♦ నిట్లన్న మాయమా!
పస్తువోయనఁగన ♦ శ్వనికరంబు
గాలివానలఁగూలు ♦ కదళికావృక్షసం
తతులనఁగఁ జనుప ♦ దాతిసమితి

గీ॥ సరసురాసురాభంగమై ♦ నట్టిగాండి
వపుముక్త ప్రచండాశు ♦ గప్రకాండ
పాతినిగళులు దప్పి తిక్షితికిఁ ♦ జతికిలఁబడి
మాయెమైపోయెనురణ ♦ మహినిఁజూడ ॥ 19

సౌర— మనమానంకఁ జూడఁ గాంచనేలేము. కృతవర్మ యర్జును నడ్డనచ్చెఁగాఁబోలు దనరథముపైఁ జచ్చియుఁ జావనివానిఁగు భ్రాంతిఁబడియున్నాఁడు (పరికించి) అగ్రజా! చూడు మామిత్రుని పాటుఁజూచి సహించలేక కృష్ణార్జునులఁ బొదివిపమునగు ప్రదరములవదల మొదలిడిన భోజపతిని.

సౌగం— అనుజా! పాపమాయర్జునుఁడు బంధువని యూరక బాణపరంపర సహించి యంతఁజేయు చుండనున్నాఁడు.

సౌర— అగ్రజా! ఇదిగో కృష్ణుఁడు వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

గీ॥ బంధువంచునుదయఁ జూడ ♦ బవరమందుఁ
బనులు సాగఁగాఁగలవె ♦ యో పార్థివేంద్ర?
శత్రువులఁ జేరియున్న భో ♦ జపతియిపుడు
తలఁచలునఁగాఁబడఁదగున ♦ తండెసుమ్ము! ॥ 20

సౌగం— అరరే! కృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెనో లేదో కాని తదుత్తరక్షణమందే భోజపతియు ఖాంభోజముగాఁ జాఁబారి ఖండితభుజమట్ల తేజముతప్పి రథముపయినుండి పడియె.

(తెరలో)

గీ॥ పిచ్చుకలపైని బ్రహ్మాస్త్ర ♦ మచ్చుపడఁగ
నెత్తినట్లు కాసునుజేయ ♦ నివరణీప
సమితితో సమరముఁ జేసి ♦ జాగు సేయ
సమయమేయిది సైంధవుఁ ♦ జంపవలదె? ॥ 21

సౌర— అన్నయ్యా! కృష్ణుఁడిట్లని తనరథచోదకసామర్థ్యముఁ జూపుచున్నాఁడు ఇఁక నీపేరునడ్డువారు లేరు సుమా? (పరికించి) శ్రుతాయుధ ప్రముఖమహారథికులు [illegible]

సౌగ — ఉండెడిదేమిటి

గీ॥ మనమనుకొనుటయేతడ • వశఁగనయ్యెఁ
గానియింతగానరునిపైఁ • గాలుఁద్రవ్వ
రథగజాశ్వపదాతులు • రణధరణిని
బాణజాలంబులోనన • లీనమైరి ॥ 22

సౌర — పాపమీ సైన్యమంతయు రక్తసముద్రమందు మునిఁగి తేలుచున్నది కాని యొక్కరుఁడును నిలువరింపలేకపోయెఁగదా ? అగ్రజా ! సైంధవపతాక మేమయిన గాన్పించుచున్నదా !

సౌగం — కాన్పించకేమి ? దూరముగానున్నది.

సౌర — అగ్రజా ! దుర్యోధనుఁడేలకో మొనవయిపునకుఁ బోవుచున్నాఁడు.

సౌగం — ద్రోణాచార్యునితో మంతనములేమో కాంతుమురమ్ము.

(నిష్క్రమణము)

2 వ రంగము.

[ప్రదేశము.] రణభూమి — [ప్రవేశము] ద్రోణుఁడు విగతరథుఁడై

ద్రోణుఁడు (తనలో) ఆహా ! యీపాండవసైన్యము

ఉ॥ బాణపరంపరాశతము • పారముగాఁబరపించి రక్తపున్
సోనలువేమరుల్ గురియ • సొక్కుచు సోలఁగఁజేసినన్ రణ
స్థానమువీఁడకెంతయును • దాధృతితోసికతంపుఁ బ్రాతరల్
పోనియటుల్ వనుక్ గవియఁ • బోరొగిభోరని తారసిల్లెఁగా ॥ 23

ఎన్నిమారులు నిలువరించినను సైంధవుని ప్రాణములాగుఁలాగుఁ గనఁబడదు. ధనుజయుండప్పుడె మూలబలము జేరినట్లుగానవచ్చె పోనిమ్ము ఎవరి కర్మము వారిది నాయోపినంత వట్టు సమరధర్మ మారఁడివుచ్చకయేన దుతును. తరువాత దైవవశము ఆదైవమనఁగా నెవ్వఁడు ? దేవకీనందనుఁడగు గోవిందుఁడే (పరికించి) అదేమి రారాజు దుస్తేజుఁడైయాజివదలి నాజతనం నవకు రోజుచునే తెంచుచున్నాఁడు మోముఁజూడ రోషకషాయితము యి యొప్పుచున్నది. ఏమిమూడునోకదా ?

దుర్యో — (ప్రవేశించి తనలో)

గీ॥ ఏదియైనసంఘత్వమం • దేపుఁజెందుఁ
దలకొకనిపెత్తనంబైన • దగ్ధమగును
కట్టఁగట్టిన చీపురు • చిట్టిపుడుక
లట్టెవిఱుఁగునటెబ్ర • యత్నమందుఁగాక॥ 24

(ప్రకాశముగా) కుంభసంభవా ! నమస్కారము.

ద్రోణు— రాజరాజా ? ఇష్టప్రాప్తిరస్తు.

దుర్యో— (వికటముగా)

గీ॥ తమరివంటియోధులురణ • ధరణియందు
మెలఁగనిష్టములకులోటు • కలుగఁగలదె

ద్రోణు— ఏమియిట్టులవికటంబు • లెసఁగుచుంటి
వెట్టిలోటులుయోధుల • కిపుడుగలిగె ? ॥ 25

దుర్యో— మహానుభావా ! లోటేమున్నది

గీ॥ కప్పయెలుఁగుపాములు తేసెఁ • గప్పఁబడిన
కత్తులీరణమునఁదిరు • గంగఁగంటి
నందుముఖ్యుఁడవీవైతి • వనఁగలానె ?
యెంతచెడినశిష్యుండవై • యేడ్వఁబట్టి ॥ 26

ద్రోణు—ఏమేమి ? సుయోధనా ! నీవేనాయిప్పుడు పోట్లాడుచున్నది ? జయము కావలసినవాఁడవేనా నీవు ? నాయందుగురుత్వమున్నదా నీకు ? ఏమంటి వేమంటివి? (కప్పయెలుఁగు ...... పూర్వోక్తపద్యమునుజదివి)నిదియేనా? నీతెలివికిచాలసంతసించితిని.

గీ॥ కొండెములుజెప్పుదుష్టక • ర్ణుండొకండు
ముష్కరతగల్గునీదుత • మ్ముండొకండు
నీకులమునకునాశంబు • నిక్కముగను
జేసమర్థులెనమ్ము • దిట్టెదేల ? ॥ 27

దుర్యో— (కోపముతో)

ఉ॥ చాలునుజాలునింకమఱి• జాలియొకింతయులేకయంగభూ
పాలునిదిట్టఁజొచ్చితివి • పాపమటంచుఁ దలంచకేనరుం

డాలముసేయఁబోవఁబ్రియ • మైనదాఁటఁగనిచ్చితౌర ! పా
ల్మాలికఁజేసి సైంధవుని • మాకిఁకదక్కఁగ నియ్యవయ్యయో ! ॥ 28

ద్రోణ— దుర్యోధనా ! బాగుగా వాఁగితివి.

చ॥ అగువగు సేనెనీకిచట • నంతయు మోసము పెక్కుజేసిన
ట్లగపడుచుంటవింతలగు • నా మును ద్రుపదాత్మజాంగనన్
బగఁబొగులంగఁజేయుతెగు • వక్ నినుఁజుట్టుకయున్నవన్నఁగా
పఁగఁదరమా ఖలాత్ములను • బారుఁడకే నొఁకపెద్దనాయిటన్ ॥ 29

నీనీచబుద్ధి పోనిచ్చుకొంటివిగావు నాయథాశక్తి వినియోగించి నరు నిలువరింపఁ జాలకున్నను వాని సహాయమొనర్పఁబోవు నీపాండవులనాటం కపఱచు నాపైనీవీయపవాదము వేయ సాహసించితివే ! సైంధవుఁగాపాడు కొనుటకైయేకదా నీయాప్తవర్గముతో సమగ్రముగానిల్చి నన్నొక్కని నీమొననేడువమనిరి. కాని ! కాని ! కృతఘ్నులకుఁ జేయునుపకారమును కొనెదను. కొండెముల ముండకొడుకగు కర్ణుండుండెఁగదా ! నామాటయే లికి వాఁడుండుపఱుప నీమొండిబుద్ధి యిట్లు నేయుండును.

దుర్యో— (అర్థోక్తియందే)

ఉ॥ కొండెము కొండెమంచుఁగడు • గ్రూరముగావచియించెదేలనీ
ఖండనధర్మమొక్కటటే • బాగుగఁగాంచుమి నిన్నరేయి నే
మండఁగ నేటిభీతియని • యూరక సైంధవుఁజంపనుంటిపా
రుండవొ నీవుమాగణగు • రుండవొ మాకిటమారకుండవో? ॥ 30

ద్రోణ— సెహభాష్ ! చెప్పుదెబ్బ గొట్టితివి. నీవనినట్లు నేనిప్పుడే కాదు పారుఁడఁ గాక పోవుట !

సీ॥ గాలిచూలికిమాఱు • గరళంబుఁబెట్టఁజూ
చిననాటనుండి బ్రా • హ్మణుఁడఁగాను
లాక్షాగృహదహన • మీక్షించిలజ్జతో
నొరగుదినమె ధరా • మరుఁడఁగాను
కపటంపుజూదంబుఁ • గాంచియూరకయున్న
రోజునుండియును బా • రుడఁగాను

పాంచాలిమానంబు ♦ భంగించుచుండంగ
చిన్నదనినాఁడె నే ♦ చెప్పఁజాలఁగాను
గీ॥ మూర్ఖతాలాపములనాఁడు ♦ సూనులందుఁ
చేరకేయుధర్మ్ములగనిరా ♦ వారిఁజేరి
బ్రాహ్మణత్వముఁ జెఱచితో ♦ ర్థార్థ్యుఁడైతిఁ
గాననేటికిమాకింప ♦ మానవేంద్ర॥ 13

ఛీ ఛీ! నీబుద్ధి తెలియవచ్చినది. చచ్చిచెడి నేనిప్పటఁ బోరిపొచ్చెము లేక యీపాండవుల నిలువరించుచుండఁ నిదియంతయుఁ బోయినదేమి? ఇఁక నేడిదియో మూఁడుననియెంచి నామీఁద నీలాపనింద న్యాయముగా నున్నదియా? గదాయుద్ధపారీణుఁడవని పెద్దబిరుదుఁ బగిలించుకొన్న నీవును బాణవిద్యా కౌశలుండని పేరుపొందితి నని కొనుచున్న నీసెచ్చెలి కర్ణుండును నర్జునుని నిలువరింపరాదా? ముసలిపాపని నేనొక్కఁడ నేనా నీకు దొరికితిని. పడుచు తనవు గర్వముచే మిట్టిపడుచున్న నీతమ్ములతో మైత్రి నీముద్దుల మేనమామ రాజ్యమంతయును బహున్యాయముగా నార్జించి యీవాలమున్నదంజేసి నీకర్పించిన మహాత్ముఁ డిప్పుడేమేసియు సహాయము చేయలేక పోయినాఁడా యాశకునిగాఁడు. పోపొమ్ము యిట్టి యసంబద్ధపు వాక్కుల వక్కాణింపక బుద్ధి తెచ్చుకొనుము.

దుర్యో— మహాత్మా! (పశ్చాత్తాపముతో)
గీ॥ తమసెలవురీతినడువను ♦ త్తముగాదె?
కార్యశూరతనాఁడువా ♦ క్యములతెక్క
గొనకపుత్రునివలెఁజూచి ♦ నను క్షమించి
పోవసెలవిందుదీవించి ♦ పోరిలోకి !! 32

మఱియు నాచార్యవర్యా!
క॥ త్రుటిలో సైన్యమునంతయుఁ
బటుబాణప్రహతిఁగలఁచు ♦ పార్థుఁగనినే
నటునిలువలేకపల్కితిఁ
నెటువాక్యంబుల క్షమించి ♦ కావుమినన్నున్! 33
(అని కాళ్లఁబైఁబడును]

అర్జు— బావా ! నీయవ్యాజకరుణా కటాక్షము లేక్షణములో నాపైఁబడెనో యా ప్రకటనుండియే నాకీసామర్థ్యము. యెందులకీవృథా వాదము. దిగుదిగు నీవు గుర్రముల బాగుఁజేయుము. [కృష్ణుఁడుదిగఁగా నేదానునుదిగును.]

కృష్ణ— పార్థా ! నేఁబోయి యచ్చట నే బాగుజేసుకొని తీసుకవచ్చెద .

(అనిరథముతో నిష్క్రమించును)

[నేపథ్యమునఁగలకలానంతరము.]

గీ॥ అర్జునామకపైనిది • వ్యాప్తిసమితిఁ
బర్వుచు బలంబుచే తెంచెఁ • బదిలముసుమి
గాండివ ప్రముక్తశరాళిఁ • గావరంబ
డంచి మాదురక్షణముఁగా • వించుమిపుడు ॥ 36

అర్జు— గీ॥ నందనందన | యిందుఁగం • దొంప నేల!
కాంచువారి దగ్ధంబుఁగా • వించుచుంటి
దివ్యశరపరంపర లేసి • తృటిని నిపుడు
. గుర్రములమాత్రమీవుబా • గుసవరించు॥

(అనిబాణములేయఁ బెద్దయగ్నిజ్వాల కనంబడును)

కృష్ణ— (ప్రవేశించి యానందమున నర్జునుఁ గౌఁగిలించుకొని)
చ॥ అరరె! విరోధిమధ్యమున • నశ్వములన్ సవరింపఁ జేయుసీ
పరశరశక్తి యద్భుతము • పార్థ ! యిఁకొక్కటి ముచ్చటించెదన్
వారులు జలంబుఁగోరియన • యంబునొగర్పుచునుండెఁగావునన్
సరగున వానికిన్ జలము • సంగినగాని మెలంగలేవుసూ 38

అర్జు— బావా! నీకరుణయనునది యున్నయెడల నది యెంతపని? చూడుమిప్పుడు-
గీ॥ నేనే పితృభక్తుఁడనయితి • నే నిసురలు
నన్నుమెచ్చుట నిజమేని • యన్నధర్మ
జుఁడిలసత్యసంతుఁడేయైనఁ • బుడమి పగిలి
జలము పైటకెగరెడినా • శరవరమున॥ 39

(బాణమేయ భూమినుండి జలము జుమ్మని యెగురునుతోడనే దుందుభులు తరువాతనాకాశమున)

గీ॥ దీనిసేరునుమరలసం • ధింపరాదు
కానఁగాంచుము నేనుసం • గ్రామభూమి
వానిచేత నెకవచంబు • వదలఁజేసి
పారఁగొట్టుదుశరపరం • పరలనేసి॥ 49

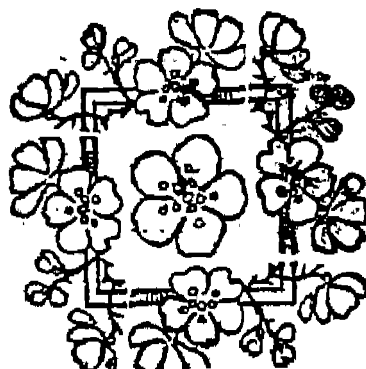
[అనిబాణములేయ దుర్యోధనుని సారథి రథ్యములుగూలును.]

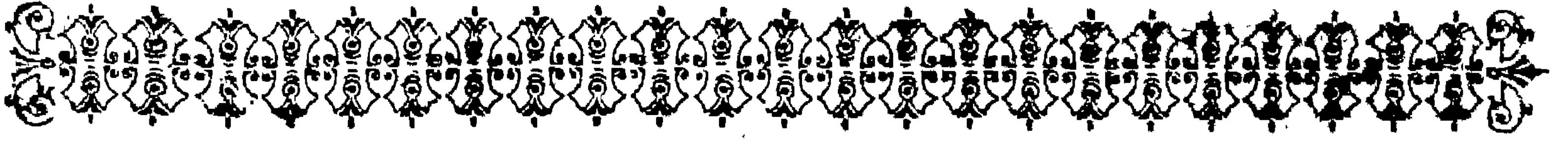
దుర్యో — [తనలో] ఆహా !

క॥ ఏమీయాతని శౌర్యము
సామంతంబగుకవచము • జక్కగదునిమెఁ
నామానముదక్కునెసం
గ్రామాంగణమందునిలువఁ • గాఁబారవలెన్ ॥

(అనిపాఱిపోవును తోడవీరును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము

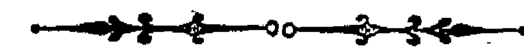

ఓమ్

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

పంచమాంకము.

దేశము-రణభూమి　　　　　ప్రవేశము-పూర్వోక్తభటులిద్దఱు.

౧ భటుండు-బావా! బ్రతికియున్నావా?

౨ భటుండు-చావఁగా మిగిలినాను.

౧ భ-ఎవరుచావఁగా మిగిలినావు?

౨ భ- నేనే.

౧ భ—నీవుచావఁగా నీవెట్లుమిగిలితివి?

౨ భ—అదే! చిత్రమా? నాదేహమిప్పుడు చావలేదు నాప్రాణములు చచ్చినవికను కనే నేను చావఁగామిగిలినాను.

౧ భ—నీప్రాణములు చచ్చి నీదేహములేదనఁగ?

౨ భ—నీమొగము! చంపుచున్నావు! పెద్దమ్మా! నాప్రాణము లీలోకములో లేవు నాకన్నముందేగి యచ్చట నాకుబస మొదలగునవి గుదుర్చుటకుఁ బోయినవి

౧ భ— ఎక్కడ?

౨ భ— వీరస్వర్గములోఁ

1 భ—అదెక్కడ

౨ భ—అది యిక్కడకు దాదాపుగా రెండుమైళ్లుండును.

౧ భ—నీప్రాణములకుఁ దోడెవ్వరులేరా?

౨ భ—లేకేమి డబ్బది పదునొకండుగురు ముందేగినారు.

1 వ భ — ఈకందాయింపంతా యెవరు?

2 వ భ — ఇంక నెవ్వరు మనపాలిటికీదినమర్జునుఁడే!

1 వ భ — అయిన నీప్రయాణము నిశ్చయమన్నమాటే?

2 వ భ — నీతోపాటే!

1 వ భ — నేనీకందాయింపులోరాను.

2 వ భ — మఱియెవ్వరున్నారు?

1 వ భ — సరి సరి యెఱుఁగరాయేమిటి? అర్జునక్షేమంబు తెలియక సాత్యకి బ్రతిమాలి ధర్మరాజుగారు మనపాలిటికి యమధర్మరాజులాగున నే పంపినారు

2 వ భ — ఆఁ! ఆఁ! మన మునలాని దాఁటినాఁడా వాఁడు?

1 వ భ — ఒక్కనమస్కారము లంచముఁ గొట్టులోనికిఁ బోనిచ్చినాఁడు.

2 వ భ — అయిన నీవుగూడ సిద్ధమేయన్నమాట

1 వ భ — ఆ!

2 వ భ — మఱిపదపద

(నిష్క్రమింతురు)

1 వ రంగము.

ప్రదేశము-రణభూమి ప్రవేశము- ధర్మజ భీములు

భీముఁడు- మహాత్మా!

శా॥ అన్నా మీరిటు దుఃఖమొందఁదగునా ♦ యావంతయున్ జెప్పకే
యెన్నండైనభవద్వచోనియతికిం ♦ దేఁదప్పి నేనుంటి నే
మన్నింపన్ దయఁజూచినాఁడవుటినిన్ బ్ర ♦ హ్మాండమాకార్యమై
నన్నిందారుముదంబుతోఁ దెలుపుఁడా ♦ నంతంబుతోఁజేసెదన్॥

ధర్మ— (కన్నీటితో) అనుజా భీమసేనా!

మ॥ మునుముందొక్కట పాంచజన్య నినదం ♦ బున్ వింటి నేకాని పా
ర్థునిశంకధ్వనిరాక సాత్యకిని నెం ♦ తో తొట్రుపాటొందిపం
పినవాఁడున్ దరుఁజేరనట్లగపడెన్ ♦ భీమంపుసంగ్రామమం
దున నెట్లుండెను యర్జునుండకట!

(అనిపైఁజెప్పలేక భీముఁ గౌగలించుకొనియేడ్చును)

భీము— ... ... గం ♦ దుఃఖఁబొంద నేలన్నయా!॥ 2

(అని గూర్చుండఁబెట్టును)

అగ్రజా! శాంతింపుము

ఉ॥ శోకము బొందనేలమదిఁ ♦ జూచిన నాతని కేమి లోపమా
హా! కమలావిభుండరద ♦ మాలములోఁ నొగలెక్కి తోలఁగా
నాకపిశేఖరధ్వజము ♦ నల్లలనాడనభంగవాజుఁడై
నాకవిభూద్భవుండు కద ♦ నంబున గాండివ మెక్కు వెట్టనే
లోకమునంగలండతని ♦ రోమకపాయితదీప్తిఁజూడఁగా॥ 3

కావున నావంతయు వెఱవఁ బనిలేదు యథేచ్ఛలైతమఱిచ్చుటఁ బొరిపొచ్చెములేక యుద్ధముజేయవచ్చు.

ధర్మ— తమ్ముఁడా!

గీ॥ ఎన్ని చెప్పిన నామన ♦ పేవెఱకాని
నెమ్మదించ కభయముతో ♦ నిండియుండెఁ
గాన నెట్లైన నీవిప్డు ♦ వానిఁజేరి
విజయవార్తలఁద్వరలోన ♦ విశదపఱచు॥ 4

భీము— గీ॥ ఏనెయిటనుండిపోయిన ♦ న్గురుండు
తనప్రతిజ్ఞల నెరపనే ♦ మనఁగలాను

ధర్మ— నెరపుబెట్టులవానిన ♦ మరమునందు
జంపఁబుట్టుధృష్టద్యుమ్నుఁ ♦ డింపుఁజెలఁగ॥ 5

తమ్ముఁడానీవెన్నిజెప్పినను నామనసున్న కెక్కుటలేదు నాకై చింతింప వలదు. నీవేగకతప్పదు.

భీము— అట్లైన నోయగ్రజా! నీయిష్టము వచ్చినట్లేయొనర్చెదను శాంతులరగుఁడు
(తెరవంక దిరిగి) బావా! బావా! (అనిపిలుచును)

ధృష్టద్యుమ్నుఁడు—(ప్రవేశించి) బావా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి)
వృకోదరా! ఏమిరావించినది?

భీము— ఏమియులేదు

గీ॥ పూజ్యుఁడగు ధర్మజునిపట్ల ♦ పూన్కితోడ
జాగరూకుఁడవైయుండ ♦ సమయమయ్యె

నేనిదే యర్జునునిజాడ • నేగుమంచు
నాజ్ఞ జేసిన వల్లెయం • చరుగుచుంటి॥ 6

దృష్ట— బావ!

చ॥ కరువలిచూలి! యేటుకిట్టు • గట్టిగనన్యునకున్ వలెఁ బంపఁ
పరణములో గురుండుదర • పాలునిఁ గన్నులవెత్తి చూడఁగాఁ
దరమఁటే నాదు ప్రాణమున • దాలను వందుమొలంగుచుండఁగా
సరగునబోయి ధర్మజుని • శంకలదీర్పు బకాసురాంతకా॥ 7

భీమ— అట్లయిన నేనిదేపోయెద! మహాత్మా! సెలవా(ధర్మజునమస్కరించి)

ధర్మ— (సంతోషముతో) పోయి వేగ మేవానిఁ జూచినట్లే సింహనాదమొనర్పుము.

భీము— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

ధర్మ— ద్రుపదాత్మజా! కనుంగొనుమప్పుడె ద్రోణుని మనభీముఁడు సమీపించి నాఁడు ఆహా!

దృష్ట— బావా! చూడుమా ధనురాచార్యుఁడా శుగశతంబులఁబుంఖానుపుంఖంబుగా నపారపారావారమగునట్లు కృపారసంబు చిఱునగవు నెపంబున బైటకు వెలువడుచుండ మన వృకోదరు దాకినాఁడు అయ్యో చూడనేలేదు మన గాలిచూలిచేఁ జాలసైన్యము గూలినదిసుఁడీ

ధర్మ— వినుమా మహానుభావుఁడగు కుంభసంభవుఁడేదిరో మందహాసముతోఁగూడిన ముఖారవిందమందమొంద వాత్రుచ్చుమన్నాఁడు

(తెరలో)

క॥ చలమున ననునీవిటన్
బలమొప్పఁగ గెలిచికాక • వశమే మొనకున్
గలయక సారఁగా నీశ
మ్మఁడనుమతుండిఁయియెకాదె • మొనసారఁగలిగెః॥ 8

దృష్ట— (సంతోషముతో) బావా! ధర్మరాజా కాంచుము కాంచుము.

గీ॥ తమ్ముని విషయమనినవా • క్యమ్ములకును
కోపరసముబ్బ వెబ్బులి • కూకలట్టు

భోబ్బరించుచు మొగమెరు • పుగదురంగ
భీకరంబుగఁ బల్కెడి • భీముఁడిదిగో॥ 9

(తెరలో)

క॥ ఏమీ మానవుఁడొక్కట
సామాన్యపురథికునడిగి • సైన్యముజోరు నే
భీమపుసురబలమైనన్
దామసమునఁ బఱుపుఁ గాక • ధనురాచార్యా॥ 10

ధర్మ— అయ్యో! ఇంక నేఁటియో యనుచున్నాఁడు ఏనితో నెప్పుడును సామములేక పోయెఁగదా

(తెరలో)

చ॥ మొనఁజొరగాఢయంబున న • మోనమయంచు ప్రియంబునల్క న
ర్జునుఁడను గానుసుమ్ము పటు • రోషకషాయితదీప్తి తేక్షణ
ప్రిణమదరాతిజాలుఁడఁగ • రాళగదాలలితుండ ఖండనం
బున గురువంచునిన్ వదలఁ • బోలునె శత్రుఁడనై మెలంగఁగా॥

[తరువాతఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— [ఆతురముతో] ఇఁక నేమున్నదిఁక నేమున్నది! కట్టా! ద్రుపదాత్మజా!

మ॥ గదసారించిమహోగ్రకోపము కెలం • గన్ ద్రోణుపై నేయున
య్యది పృథ్వీతలమెల్ల బెల్లదరఁగా • నాశ్చర్యమైపోయి వే
చదిపెన్ సారథిరథ్యముల్ రథముతో • జచ్చెన్ గురుండక్కటా
కదనంబిట్టుగు రూత్తముల్ చనుటకే • కాబోలుఁ గావించుటల్॥ 12

ధృష్ట— మహాత్మా! విచారించెదరేల!

గీ॥ గురుఁడితరులచేఁగూలుటల్ • జరగునటవె?
వానిమృత్యువు నేనై • పరఁగుచుండఁ
గాంచుమామూలమెలమెల • గదలుచుండెఁ
బృథివికిని దాఁటిదెబ్బద • ప్పికొనఁబోలు॥ 13

భయములేదు వగవకుఁడు.

[అంతఁ దెరలోఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— అదేమికలకలము?

దృష్ట— మఱేమియు లేదు. ద్రోణుని పరాభవము గన్నులారఁ జూచిన మనవారి భేరీనాదములు నుద్దండభుజాదండుఁడైన భీమసేనున కద్దురాలేక పాఱిపోవు కౌరవులయార్పులును జయోత్సాహుఁడై మన గాలిచూలి చేయు సింహనాదము నొకపెట్టనంత కలకలమైనది

ధర్మ— కనుగొనుమల్లదె మఱలనొక తేరుగూర్చుకొని వడముడికడ్డుపడి బెడిదములగు నంపజొంపములు గుప్పించుచున్న యాద్రోణుని

దృష్ట— [పరికించి] అదేమి భీముఁడు తేరుడిగ్గ నుఱికినాఁడు

[మఱలపరికించి యానందముతో] హోయి! హోయి!

బావగారూ! పరికింపుఁడు మీతమ్ముని పరాక్రమము

గీ॥ బిట్టువానకుఁ దలయొగ్గు • వృషభమట్లు
దిట్టరియయిపోయి గురుని • తేరుచేత
బట్టివిసరివిసరిపాఱ • వైచెనహహ!
యిట్టిధీరుని నేనెందు • నెఱుఁగ నెఱుఁగ ॥ 14

(తెరలోఁ బెద్దకలకలము)

ధర్మ— (సంతోషముతో) ద్రోణుఁడల్లదిగో మెలమెల్లగఁ దెల్లమొగముతో మొనకు బాఱివచ్చుచున్నాఁడు.

కృష్ణ— బావా! బావా! పరికించుమదే దూరముగా నాబకాసురాద్యనేకరాక్షసాంతకుఁడైన భీమున కెట్లు కురుసైన్యము వెన్నిచ్చిపరువం జొచ్చినదో!

ధర్మ— దూరముగా నుండుటచే నంతగాఁ గనంబడలేదు.

దృష్ట— ఔను.

(తెరలో సింహనాదముతోఁ బాంచజన్య దేవదత్త ధ్వనులు వినంబడును)

ధర్మ— (ఆనందముతో దృష్టద్యుమ్నుఁ గౌఁగిలించుకొని) ద్రుపదాత్మజా! నాకు కర్ణరసాయనమగు సింహనాదము దానికిఁదోడుఁ బాంచజన్య దేవదత్తంబులు వినంబడియె నాశంకలన్నియుఁ దీరె. రమ్ము పోయి యామొనఁజూచికొందము.

దృష్ట— చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.

ప్రదేశము రణభూమి— ప్రవేశము పూర్వోక్తభటులిద్దరు

1వ భ— బావా! నీకుమగ లెందఱు ?

2వ భ— నాకు నీకుఁగలిపి ముందొక్కఁడేమగఁడు.

1వ భ— తరువాత ?

2వ భ— ఇప్పుడంతా వెరసి ముగ్గురు.

1వ భ— క్రొత్తమగని ప్రచారమెట్లున్నది ?

2వ భ— క్రొత్తమగనివలెనే యున్నది.

1వ భ— అనఁగ ?

2వ భ— అనఁగ నేమిటి ? యిద్దరుమగల ద్రోసిరాజుజేసివచ్చిన మగని శత్రులకు గ్రిక్కుఱు మనుటకును వీలుండదుకదా! అందుననితఁడు కొంచెము సురేకారమెక్కిన పటువట్లు చర్చర్రనేవాఁడు. పైఁబడఁగఁ గొట్టుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు (పరికించి) కాంచుమిదివఱకే కర్ణుని ముమ్మూరు నఖక్షతములకు బదులు బాణక్షతములఁ జేయనోర్వలేక పాఱిపచ్చియు మఱలఁజచ్చినట్లుపోయి కలియుచున్నాఁడు.

2వ భ— ఔనౌను అది నేకాంచనేలేదు (పరికించి) కనుంగొనుమా మూఢ దుర్యోధనునిదన స్నేహితుని పాట్లఁజూడలేక తమ్ములకుఁ జేయిచ్చి యేమియో వకాణించుచున్నాఁడు.

గీ॥ ఓరి! శత్రుంజయాసుదే • హాండవోరి
నాదుతమ్ములార! యినజు • మీఁదననిల
జుండటూల ఘోరశరముల • జాండమునర
నేయుచుండఁ జూచెదనేల • యేగుఁడిపుడ ॥ 15

2వ భ— బావా! చూచితివా యన్నచెప్పిన చొప్పునఁ బోయిరమన శత్రుంజయాదికురుకుమారులు పొల్లుసప్తవిశిఖహతిచే నారికేళలు క్రిందవ్రాల్లుచున్నవి.

1వ భ— అయ్యయ్యో భీముని రథ్యములు నేలఁగూలినవి ఇఁక నేమున్నది

2వ భ— చూడమేమో భీముఁడుగ్రుఁడై వ్యాఘ్రముఁబోలి వాక్రమ్మచున్నాఁడు.

(తెరలో)

ఓరోరి దుష్టాత్మా

గీ॥ కాంచుమిప్పుడె లేఖలో ♦ కంటఁగందు
ఖోరివాక్యూర ! కర్ణని ♦ వారువెపర

(మరియొకగొంతులో) ఓరోరి తిండిపోతా !

వెదరుటకు నేనుగానలోఁ ♦ బారుగలేదు
ఆకులలములుదినుచు నే ♦ నడలలేదు ॥ 16

2వ భ.— ఆహా ! భీమసేనుఁడుగ్రుఁడై సమగ్రముగా నారిలాగి తనభుజశక్తి దెలియునట్టి లోకఘనశక్తి కర్ణునిపై వైచెను.

1వ భ— భయములేదులే ! కర్ణుఁడద్దానిమధ్యనే నఱికినాఁడు. అయ్యయ్యో మనమనుకొనునంతలో వృకోదరుఁడడరి యజ్జుఁడైన సూతజుపైనురుకుటయు నాతఁడు భీరుడై కేతనపుబల్లక్రింద నొరగుటయు భీముఁడద్దాని నెఱుంగక క్రిందకురుకుటయుఁ గర్ణుఁడుఁదోడనే బాణములేయ మొదలిడుటయు నయ్యో ! జూడుము.

1వ భ— బావా ! చూడుము పాపము.

సీ॥ తన్నుఁగాపాడుకొనుటకై ♦ తగినయాయు
ధంబులేక యర్జునుచేత ♦ దళితమాగ
జములఁజేఁబట్టిశరములఁ ♦ జదుపుచుండె
మోసములుజేయు సూతాధ ♦ ముండుపెలఁగ ॥ 17

2వ భ— నారాయణ ! నారాయణ ! చుట్టుపట్టులనున్నపీనుంగుతిట్టలపై మూఁకుమైన బాణజాల నోర్వలేక మఱుఁగు వెదకుచున్న యావృకోదరుఁజూచి ననబ్బబ్బ నాకడుపు చెఱువగుచున్నది.

1వ భ— బావా ! బావా ! అయ్యయ్యో ! ఏమిచెప్పుదును.

గీ॥ చేయునదిలేకఖిన్నుఁడై ♦ సిగ్గువొడమి
మఱుఁగుజేరినభీముని ♦ మొఱకుఁడగుచు
వింటికోలనుబొట్టను ♦ నంటఁబొడిచి
పలుకుచున్నాఁడు కర్ణుఁడు ♦ కుల్కియదిగో ! ॥

(తెరలో)

భీమా ! తిండిపోతా !

ఆ॥ వె॥ ఓరి ! తిండిపోత • పోరేలరాసీవు
యిల్లుఁజేరియుండుము • మెంతయైన
కన్నుఁగానకీవు • కదనంబులోమము
బోటివారిఁజేరు • టేటిబుద్ధి ? ॥ 19

మఱియు

ఉ॥ వనములయందు నాకులును • బండ్లనుదించు మెలంగలేకయీ
రణమహికేలవచ్చితిరి • రాఁదగునేయిటు సిగ్గులేక ; వీ
వనితపరాభవింపఁబడి • బాగుగనున్నదె ? ధర్మజుండుయీ
గనియమముల్ చెలంగిసుఖి • గా ? నరుఁడున్ బురుషత్వమందెనే? ॥ 20

1వ భ— ఛీ ఛీ వీనిబ్రతుకుగాల సిగ్గులేని యూరకుక్కవలెతోఁకముడిచి మువ్వు రుఁ బోవుటయెకాక ముసలిముండయైనఁ జేయనేరని పనిజేసి మోసపుచ్చి తుచ్ఛపువిజయ మొందితినిగదాయని విఱ్ఱవీగుచునెట్లు మాట్లాడినాఁడో దుర్మార్గుఁడు. వీనికర్ణునిచే నింతికింతయున్నది. చూడుము (పరికించి) హాయి హాయి నేనని నష్టమైనది ! చూచితివా !

గీ॥ దూరమునసుండికర్ణుఁడు • త్రుళ్లుఁజూచి
ఘెళ్ళుమని బాణమొక్కటి • వింటఁదొడిఁగి
గొల్లటంచునురారాజు • గోలపెట్ట
జోల్లనేసెను గర్ణునా • గొల్లుఁడలర ॥ 12

2వ భ— మనభీముడేడి పాపము.

1వ భ— తనసారధి విశోకుఁడు తెచ్చిన తేరెక్కి మఱలఁ గర్ణునిపై ఐడబ్బాపబని తక్షోపానలము జల్లారువట్లు బెట్టిదములగు ప్రదరములఁ బుంఖానుపుంఖము గాఁబఱపుచున్నాడు.

2వ భ— శారమ్మ మనపాలటికొక్క బాణము చాలును.

1వ భ— సరేపద . పద .

నిష్క్రమణము.

(తోడనే కృష్ణార్జునులు రథారూఢులై ప్రవేశింతురు.)

అర్జు— (సందేహ సూచకముగా) బావా సాత్యకి పరాభవంబున నాకు గడుంగడు జింతదొంతరెక్కుచున్నది. నేఁజేసిన యీ యధర్మముగూడ నాకేదియో సంశయము గలుగఁ జేయుచున్నది.

కృష్ణు— నీ చేసిన యధర్మమేమిటి ?

అర్జు— పరుఁడగు సాత్యకితోఁ బోరుచున్న భూరిశ్రవుని భుజాదండ మూరకనే నఱకుటయే యధర్మముకాదా ?

కృష్ణు— బాగు బాగు యీలాగు నుండవలె ధర్మము.

ఆ॥ వె॥ నీదు స్నేహితుండు • నిర్మలశిష్యుండు ।
సాత్యకిని నతండు • చంపనుండ
వానిభుజము నఱక • దానిన ధర్మమ
టంచుఁ బల్కుచుంటి • వహహ నీవు ॥ 22.

చ॥ పలువురు జుట్టుముట్టి పసి • వానిరథంబుఁ బడంగఁజేసి తు
ల్వలు వెనుకేగి విల్లునిమి • ప్రాణముఁ దీసిన ధర్మమేకదా ?
పలువురతో రణంబొసలి పక్వశ్రమము నొందఁ దుదన్ బరాభవం
బులు బడునట్టి స్నేహితునిఁ • బ్రోవనధర్మమె ? ధర్మవేత్తవో॥ 23.

ఈధర్మ సూక్ష్మమింటి పెద్ద సావకాశులమై యోచించుకొనవచ్చును. గాని ముందు జరుగఁబోవు కార్యమాలోచింపుము. యేలయనిన

ఉ॥ రవియును జాలగ్రాలఁ జొచ్చెనిటసం • గ్రామంబునన్ ఘోరము
య్యొవిరోధుల్ చలమొప్పనిల్చిరయయో • యెట్లింక నామున్ సైం
ధవునిన్ గూల్తువో ?

అర్జు— కంటికిన్ గనంగనై • నన్ జంపుదున్ గానిచో
బవరంబందునఁజంపుటెట్లికనుసం • ప్రాప్తించునో చెప్పుమా ॥ 24.

కృష్ణు— [చిఱునగవుతో] కానిమ్ము నాచాకచక్యము గొంచెము జూతువుగాక

[అంత నాకాశంబంతయుఁ జీకటులగును]

అర్జు— మహాత్మా యదేమి యిట్లంథకారమైనది.

కృష్ణు— [చిఱునవ్వుతో] మఱేమిలేదు

గీ॥ నాదుచాకచక్యంబునఁగ • నంగరాజేయ
మాయపాలాఁడనుగానని • మాయపన్ని
తపనుగప్పితినందుచేఁ • దమము పెఱిగె
సంధ్యవేళనితోఁచఁగ • సైంధవునకు ॥ 25

కావుననిఁకఁద్వరలో వానితలనఱుక ప్రియత్నింపుము.

(తెరలో)

గీ॥ సూర్యుఁడల్లదెయస్తాద్రిఁ • జారఁగఁబోయె
సైంధవుని ప్రాణములఁబ్రోవ • సమయమిదియె
యొక్కత్రుటిలోన నర్జునుం • డుచ్చరించు
ప్రతిజ్ఞలెల్లను వ్యర్థమౌఁ • బదిలపడుఁడు ॥ 26

కృష్ణ— (ఆతురముతో) అర్జునా ! యర్జునా !

గీ॥ తపనుఁడిప్పుడు వేగమ • స్తమయమగునౌ
నంచువేడ్కతోఁబడమర • నరయుచున్న
సైంధవుఁడదేకనంబడు • శంకలేల ?
శిరసునఱుకఁగాఁదగుగురు • శరమువిడుము ॥ 27

అర్జు— మహానుభావా ! కానవచ్చుచున్నాఁడు. (బాణము సంధించిభక్తితో)

మ॥ వరబాణంబ ! త్వరన్ రిపున్ రణములోఁ బల్వుర్ కనన్ మెచ్చగా
సరిగాఁద్రెళ్ళఁగఁ జేసినన్ముఁటకు నీ • శక్తిఁ విడంబించుచున్

[అనిబాణమేయగానె]

కృష్ణ— [ఆత్యాతురముతో]

ధరపైనాతనిమస్తకంబుపడఁగాఁ • దప్పానునీవయ్యదం
బరమందాడఁగ జేయుమిప్పడుభవ • ద్బాణప్రయోగంబునన్ ॥ 28

అర్జు— మహానుభావా ! దమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాను.

(అనిబాణమేయ శిరసుదివికేగి యక్కడనతని బాణకలన నాడుచుండును)

అర్జు— కృష్ణాఏటికీవింత

కృష్ణ— మరేమియులేదు. యీతనితండ్రి యీతని మస్తకమునేల బడవైచినవాని
మూర్ధము వేయువ్రక్కలగునట్లు శపించెను. కావున నిద్దానిఁబాఱపత

ముచే వానిచేతిలోననే పడునట్లు చేయుము. వానిపటము వానినెత్తిని గొట్టినట్లగును.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఆతఁడిప్పు డెక్కడనున్నాఁడు ?

కృష్ణు— కురుక్షేత్రంబున సంజవార్చుచున్నాఁడు.

అర్జు— అట్లైనసరే ! [అనిపాశుపతము సంధించి]

గీ॥ శంకరునిచేత మెలఁగున • స్త్రింబఁనీవు
నాపయినిదయఁగల్గి క్ష• ణంబులోన
నీశిరమ్మును వానిపి • తృకరమందు
పడఁగనైచుముఁజేయుదు • వందనములు ॥ 29

[అనిబాణమేయ శరమెగిరిపోవును]

[అంతఁదెరలో]

క॥ ఎక్కడనుండియొ యీశిర
మక్కజముగ వృద్ధతపసి • హస్తమునఁబడెన్
వెక్కసమైయిలఁద్రోచిన
వ్రక్కలయెన్ వానిశిరము • రారండయ్యో ॥ 30

కృష్ణు— [అమితానందముతో నర్జునుఁ గౌఁగలించుకొని]

చ॥ గెలిచితిమింక నందరును • ఖింపనిలింపులకింపునింపునీ
బలతుదిగంతదంతురిత • పాండురకీర్తి విరాజితంబయెన్
బలరిపుసూన ! సత్యపరి • పాలన భీకరశత్రుశోషణా
యిలఁగలరే ! భవద్విశిఖ • బృందమునన్ బడకుండువారహో ! ॥ 31

అర్జు— [చిఱునవ్వుతో] బావా ! ఆత్మస్తుతిఁజేసుకొనెదవేల ?

కృష్ణు— ఆత్మస్తుతి యెక్కడదిక్కడ ?

అర్జు— ఆత్మస్తుతికాదా ? చుక్కానిఁద్రిప్పువాఁడేపడవ బాగుగ నడచిన దన నెట్లుండునో యట్లుకాదా ? పోనియిదియే నాప్రజ్ఞయనిన నీకునాకుభేదము లేనప్పుడది యాత్మస్తుతికాదా ?

కృష్ణు— ఇదియా నీయాత్మస్తుతి ? నాసంతోషముపట్టఁజాలక యట్లంటిని. నీవలిన ట్లోడకుండ వలసినవిన్నియు లేకపోయినఁజుక్కాని యేమిచేయఁగలదు-

అర్జునా! ఇప్పటికి మనమనుకొన్నవన్నియు సిద్ధించినవి. ఇఁకమనకేమైన కోరుకలున్నవా?

అర్జు— మహానుభావా! కోర్కెలేటికి? అయినను గోరుమని సాక్షాద్భగవంతుఁడె యడుగనూరకుండ రాదుకావున.

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

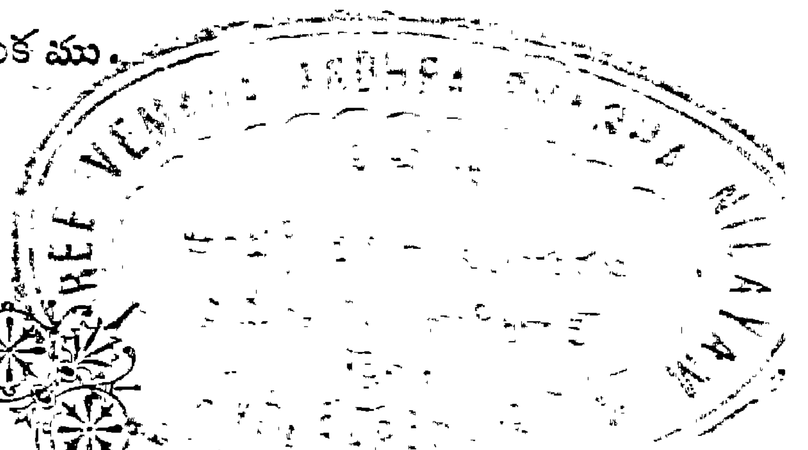
ోగ్రహము జూచినమ ♦ హీస్థలిని సంపదల ♦ శాంతయువిశాజిలుచునుండఁగా
త్యాగమును భోగమును ♦ ధర్మము దమంతనెస ♦ దావసుధవర్తిలుచురాఁగవ్
ోగరహితుండయిన ♦ రుండుసతతముక్ దనని ♦ రూపితములైనపనులక్ స
త్యాగమహితుండయిమె ♦ లంగఁగవిరాజులుతి ♦ రంబురహితోఁజెలఁగుగాతక్ ॥ 32

కృష్ణ— తథాస్తు. తథాస్తు.

(నిష్క్రమణము)

గద్య.

శ్రీమద్గాడేపల్లికుల సల్లలిత పల్లవిత మల్లికా వల్లరీఫుల్ల కుసుమానుపమాన పవిత్ర భారద్వాజస గోత్రా సమానానుభవైక బ్రహ్మవిద్యాధురంధర వెంకట శాస్త్రిపుత్ర మిత్రానందదాయను జనవిధేయసూర్య నారాయణాభిధేయ విరచిత సైంధవార్జున నామ నాటకము పంచమాంకము.

కీర్తనలు.

---

(1) 5-14 నకులుడు—కరహరిప్రియరాగం—రూపకతాళం

పట్టిగుణముల పెట్టిబలమున • జెట్టియభిమన్యుండిలన్
గట్టిగను యీపద్మవ్యూహము • గుట్టెరింగిన వాడగున్ ॥ ప ॥
గట్టులుకయీ వీరులురువడి • ముట్టడింగొనదావడిన్
గుట్టుచెడి బడబాణతతులను । గొట్టకనుమానండొగిన్ ॥ ప ॥
యిట్టిదిట్టరి యీజగంబున । బుట్టడని సేనెరుగుడున్
బట్టియని సందియము నొందక । బంపుధర్మజవానికిన్ ॥ వ ॥
యిపుడు వీనినిబంపకుండిన । నీల్గుమనమోహారమొగిన్
రిపులతో ద్రోణుండు నేడీకృపుడు । వడిదురపిల్లగాన్ ॥

(2) 7-28 అభిమన్యుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

సెలవునిమ్ము రిపులబట్టిచెండివేసెదన్ ।నిలువనీక కౌరవులను నలమివంచెదన్ ॥ సె
తులువలైన వీరవరుల నిలనుగలిపెదన్ । బలురధికులు నడల బాహుబలముజూ
పెదన్ ॥ సె
బలుసేనల బాణవహ్ని బాలుచేసెదన్ । దిటవునెరపి కీర్తి నిలను దేజరిల్లెదన్ ॥ సె

(3) 16-5 దుర్యోధనుడు—మలయమారుతం—ఏకతాళం

రక్షింపు రక్షింపుమా । గురుదేవ । ర ॥ యీబాలుని బారినిజేరి సైపలేము ॥ ర ॥
చండమార్తాండుడవన్ । నిండువేడీ మీతోనింకెవెలింగెడి ॥ ర ॥
మాక్షికములగ్గిని । వీక్షించి మర్గ్గీన విధమాయెమంమింక ॥ ర ॥

(4) 24-6 భీముడు—యమునారాగం—ఆదితాళం

బాలకనిన్ను బాశి । బతుకంగజాలానాదు।బ్రారబ్ధమిటులాయెగా।అహ నాయన్నా ॥ బా
మించినాపూర్వసంచితామెల్లానిన్నె । దృంచిదాపురామాయెగా । అహ ॥ దృ ॥

కరులున్న నేలా ఈశిరులున్న నేలానిన్ కరముగూడాకయున్నను॥ అహా ॥ క ॥
బిరుదెందరున్న నేమి ఫలమునీవు లేకున్న పాపచిత్తుడనైతిగా॥ అహా॥ పా॥

(5) 28-5 అర్జునుడు—అసావేరి—అటతాళం

యేమనిసైతు నావిధి ॥యే॥ ప్రేమనునిను బెంచి పెద్దవగుదువని పెండ్లిజేసి నేనుంటిగా
అహా నాయన్నా॥ యేమి ॥
బలువురముమేముండి పాపమనాకానిన్నా । పాపులపాలద్రోసితి॥ అహా । యే॥
బారుడేటికిపద్మవ్యూహంబు మొహరించే । పరగ నేనులేకుండగా ॥ ఆ ॥
బలువురనొకాటిగాఁ బాలునిబట్టిజంపా । బాపమనగా తగదె॥ ఆ ॥ యే॥

(6) 29-24 అర్జునుడు—అమీరుకళ్యాణి—అటతాళం

పాపియగు సైంధవునిరేపే । బట్టిస్రుంచెదజూడుడీ పాపమనకయ పాపిశంకరు
ప్రాపుజేరిన వీడికన్ ॥ పా ॥
ఘనుడు హస్తాచలమునందున నింపుమీరుచునుండగన్ । దాపునను కర్ణాదియోధులు
ధైర్యమునగాపాడగన్ ॥ పా॥
దుష్టులగుదుర్యోధనాదుల । దులుపదనములు బలువడిన్ బరువుపడయర్జునుడువీడన
బట్టి జంపిన దుష్టునిన్ ॥ సా ॥

(7) 38-9 సుభద్ర—శ్యామరాగం—ఆదితాళం

కన్నకూన నిన్నుబాశి కనలుదానరా । నావిన్నపంబు నీదుచెవుల । వినవదేమిరా ॥క॥
అవ్వయవ్వయనుచువెంట। నాడనెవరురా। దవ్వుసేయనిముసమైన దాళలేనురా ॥ క ॥
కండ్రిముద్దుదీరదివిరి। దయనుబలుకరా । కన్నదాన నెటులకతిన। ఖర్మమోద్దురా ॥క॥
ఆవులేని సంపదలిల నిలువనేలరా। బాలుమాలిధాతగతిని। బాదుచేసెరా ॥ క ॥

(8) 37-29 చారుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

పారిపోవగాసాగె। ఆమందుడు డెందము గందగుందుచును ॥ పా ॥

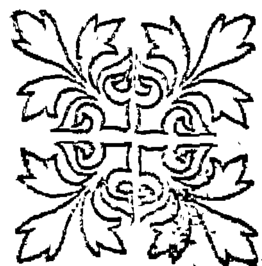
భీంసన్నా హైదలకంచి | సన్నసంన్నా నేనురుపడి ॥ బా ॥
కర్ణ దావిగానగగా | గురుకృపాశల్యులెంన్నో గతులాగోణుగా |
బన్నగామేర బాణము న్నా జాలునచు ॥ బా ॥
రారాజు హైబట్టుక | నిలువరియొకి తులువాయనుచు దిట్టగా |
బలుకాక నీవన్న బలుకులకేవాడు ॥ బా ॥

(9) 71-12 కృష్ణుడు—జంజూటిరాగం—ఆదితాళం

దునుమసమయామిదె | ఆ | పాకియా సైంధావు బట్టిదిట్టియాత్రై ॥ దు ॥
యినుమగ్రంకేవానుచు నాదగుమాయ యనిగానకను బొంగుచూ |
యరికోనసిలచి యానన మెత్తుచుంన్నాడు ॥ దు ॥
వంతలుదీరగను | యాశత్రుడు | నంతాముసోంపగను | నెంత్రా వేగరమున |
ద్రుంతువోగాంతును ॥ దు ॥ ౨ ॥
కురురాజు జింతిల్లగా యాకర్ణాదులు | వడిగంపింపగా |
బరువడియారాజు | దలనీడబడకుండ ॥ దు ॥ 3 ॥

(10) అందరు—మంగళకాశిక రాగం—రూపకం

మంగళమిదె మంగళాంగునకు | శమా | యంగానాపతికినీ లాంగునకు శుభ ॥ మం ॥
కృష్ణునకును | జిష్ణునకు | వక్షిష్ణునకును యాదివిష్ణునకు శుభ ॥ మం ॥ మం ॥
సైంధవాజ్ఞాన నాట్యసాక్షునకు | సాధుపక్షరక్షణ విచక్షునకు శుభ ॥ మం ॥

నవలలు		
సౌందర్యతిలక-రెండుభాగములు	1	0
హేమలత	0	8
అహల్యాబాయి	0	8
మహాపురుషుల జీవితములు-మొదటిభాగం	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	10
రాజస్థానకథావళి	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	12
వినోదములు మొదటిభాగం	0	4
డిటో రెండవభాగము	0	4
~~వీరబలవినోదములు~~	0	6
అబలాసచ్చరిత్రరత్నమాల	1	0
కృష్ణదేవరాయచరిత్ర	1	4
గృహకల్లోలనివారణి	0	8
పద్యకావ్యములు.		
వరాహపురాణము	1	0
మార్కండేయపురాణము	1	4
పద్మపురాణము ఉత్తరఖండం	1	4
భోజరాజీయము	1	0
ఉత్తరహరివంశము	1	4
మొల్లరామాయణం	0	8
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం	0	8
రాజశేఖరచరిత	0	8
అసీదం సూరకవిగ్రంథములు	0	8
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (శతకంక:)	0	8
కవిరాజమనోరంజనం	0	8
జైమినీభారతము	0	10
సుదక్షిణాపరిణయం	0	10
చమత్కారమంజరి	0	4
ప్రబోధచంద్రోదయం		6½
వైజయంతీవిలాసము	0	6
దశావతారచరిత్ర	1	0
విజయవిలాసము	0	6
రసికజనమనోరంజనం	0	6
కవిజనచకోరచంద్రోదయం	0	6
ఆముక్తమాల్యద సటీక	2	8
శృంగారనైషధం	0	6
కళాపూర్ణోదయం	1	8
సరసభూపాలీయం	0	8
ఆంధ్రభాషాభూషణం	0	2
అప్పకవీయం	0	12
సులక్షణసారం	0	8
నీలాసుందరీపరిణయం	0	4
సుబ్రహ్మణ్యచరిత్ర	0	10
శశిరేఖాపరిణయం	0	4
శ్రీనాథునివీథినాటకం	0	1
చిత్రరాఘవము	1	0

డ్రామాలు.

గయోపాఖ్యానం	0	8
ప్రసన్నయాదవము	0	8
పారిజాతాపహరణం	0	8
సుగుణమణి	0	8
చంద్రకాంత	0	8
సంగీతశశిరేఖ	0	8
అభినవరాఘవము	0	8
హస్తినాపురం	0	8
ఉషాపరిణయం	0	8
సుశీల	0	8
పీష్వానారాయణరావువధ	0	8
జయంతజయపాల	0	6
అభిజ్ఞాన శాకుంతలము	1	0
వేణీసంహారం	0	14½
మల్లికామారుతం	0	14
ప్రబోధచంద్రోదయం	0	10
ద్రౌపదీస్వయంవరం	0	8
సంగీతపాశుపతార్జునం	0	8
సంగీతసైంధవార్జునం	0	8
హరిశ్చంద్ర	0	8
కలభాషిణి	0	12
బొబ్బిలియుద్ధం	0	12
గులేబకావళి	0	13
విజయచంద్రచంద్రరేఖావిజయం	0	12
చంద్రగుప్త	0	12
విచిత్రబిల్హణీయం	0	8
పాండవజననము	0	9
పాండవప్రవాసం	0	12
పాండవవిజయం	0	12
పాండవఅశ్వమేధం	0	12
పాండవఉద్యోగం	0	12
పాండవఅజ్ఞాతవాసం	0	6
నర్మదాపురుకుత్సీయం	0	12
సారంగధర	0	8
ప్రచండచాణక్యం	0	12
విప్రనారాయణచరిత్ర	0	12
విజయరాఘవము	1	0
వనవాసరాఘవము	0	12
కుశలవనాటకము	0	12
సంగీత సత్యహరిశ్చంద్ర	0	12
వరూధినీవిలాసము	0	10
చిత్రనళీయం	1	4
విషాదసారంగధర	1	2
చంద్రమతీపరిణయం	0	8
సంగీతసావిత్రి	0	4
దక్షిణాగోగ్రహణం	0	4
రత్నావళి	0	6
ప్రహ్లాద	0	4

వలయువారీ క్రింది యడ్రస్సునకు దరఖాస్తులు పంపవలెను.

కర్రా అచ్చయ్య బుక్కుసెల్లరు,
రాజమండ్రి.